Галина Сварник (Львів)

Листування Юрія Липи з Дмитром Донцовим

Останнім часом ім'я Юрія Липи – поета, публіциста, історіософа, автора близько 200 творів, який героїчно загинув як лікар УПА, – після довгих років замовчування знову набуває популярності. Особливо зріс інтерес до цього письменника після перевидання його праці "Призначення України", яка у 30-х роках ХХ ст. зробила його широко відомим українському читачеві. Літературознавчі й історіософські праці Липи деякі критики ставили в один ряд з "Націоналізмом" й іншими творами Дмитра Донцова, вважаючи їх "граничним стовпом в боротьбі за душу української нації з-під чужих впливів"[1]. Напевно, таке твердження почасти має рацію, оскільки ці явища можна співставити і простежити їх спадкоємності та відмінності. Йдеться тут, в першу чергу, про належність до однієї літературної школи, яка оформилась у націоналістичному середовищі, та про світобачення, основане на принципі волюнтаризму. Появу Юрія Липи необхідно розуміти як голос націоналістичного покоління українців "донцовського типу". Те, що він висловив, носилося в повітрі, формування нової української людини на грунті волюнтаристичного активізму, на грунті віри в ресурси власного "я" було повсюдним. Можна простежити зміну світогляду поколінь письменників (чи інтелігенції взагалі) на прикладах батьків і синів: Олександра Олеся – й Олега Ольжича, Миколи – й Марка Вороних, Івана – і Юрія Лип, Ярослава – і Святослава Гординських та інших. Покоління Юрія Липи, виховане "Літературно-Науковим Вістником", вважало своєю місією демонтаж внутрішнього малоросійства та формування української структури духа – цьому була присвячена і вся творчість Юрія Липи – поета й історіософа[2] .

Юрій Липа був сталим співробітником ЛНВ з 1922 року[3] (відколи Донцов перейняв редакцію часопису), цілих 14 років, поки у 1936, за висловом редактора, "його виступили" з "Вістника". За цей час він опублікував десятки віршів, прозові уривки з історичних повістей, новели, спогади, літературно-критичні й публіцистичні статті. Відхід Липи до варшавського "Ми" і львівського "Назустріч" був болюче сприйнятий Донцовим, якого черговий раз

[1] *Граничка Лука.* Юрій Липа . Бій за українську літературу // Вістник. – Львів, 1935. – Вересень. – Кн. 9. – С. 613. (Лука Граничка – псевдонім літературного критика Луки Луціва).
[2] Див. передмову до перевидання книжки Ю. Липи "Призначення України". – Львів, В-во Просвіти, 1992. – С. 3.
[3] Вперше ім'я Ю. Липи з'являється у кн. 2 ЛНВ за лютий 1922 р. як автора романтичної "Баляди", с. 97, а у кн. 7 за липень вміщена казка "Цар-Дівиця", с.193.

звинуватили в "гуртківстві", в тому що він не терпів біля себе індивідуальностей[4]. Донцов у листі до одного з невдоволених авторів 11 листопада 1938 р. безапеляційно твердив, що "не Ю. Липа пішов з "Вістника", лише "Вістник" зрікся перший його співробітництва. Так було і з Косачем, так було з Крижанівським і з многими іншими. Причини були [...] ідеольогічного характеру і не автори зривали з "Вістником", а "Вістник" – з ними (поминаючи один чи два випадки)". Листування вістниківських авторів з Донцовим свідчить, що у багатьох випадках саме їх невдоволення способом редагування статей, або спроба сперечатися з редактором і принципово критикувати його приводили до розриву, на який Донцов ішов без особливих вагань. Він ревниво ставився до будь-якого співробітництва вістниківців у інших літературних органах, навіть не обов'язково протилежного ідейного напрямку. Це сприймалося ним, у багатьох випадках, як особиста зрада. Таке, здавалось би, зовсім нормальне явище для літературного процесу він вибачав небагатьом. Співробітники, автори й читачі "Вістника" не раз цілком справедливо ставили Донцову в вину, що він не дорожить найкращими своїми авторами, сам фабрикує з них аутсайдерів. І у випадку відходу з редакції Липи припускали, що він розлюбив "Вістник" саме через непримиренне ставлення редактора[5].

Про те, як усе відбувалося насправді, як розвивалися й змінювалися стосунки між Липою й Донцовим, можна знайти чимало документальних свідчень в архіві Дмитра Донцова й редагованих ним "Літературно-Наукового Вістника" і "Вістника". Розриву передувало листування, яке якоюсь мірою пояснює позиції обох сторін, принаймні наводить їхні аргументи.

Ю. Шевельов у своїй рецензії на листуваннння "вістниківців" з Н. Лівицькою-Холодною[6], стверджує, що перші провісники бунту всередині імперії Донцова появляються під кінець 20-х років. Це спроба створення літературного об'єднання "Танк", у якій Липа й Маланюк були однодумцями, видання у Варшаві задуманого як конкурентного до "Вістника" літературного часопису "Ми" групою Андрія Крижанівського (теж колишнього вістниківця), яка хотіла перетягти до себе вістниківських авторів, поява у Львові "Назустрічі" Михайла Рудницького, яка також заявила про свій намір бути часописом

[4] Докладніше про відхід Липи з редакції див.: Вістник. – 1936. – Вересень. – Кн. 9. – С. 607, 613-616.
[5] Лист Ольги Гузаревої від 17 березня 1936 р // Архів Д. Донцова. V. 3. Листування на "А-Г".
[6] Джерела до новітньої історії України. – Т. 3. Матеріяли до новітньої історії літератури і громадської думки. Листування з американських архівів 1857 – 1933. (Редактори *Б. Струмінський* і *М. Скорупська* у співпраці з *Е. Касинцем і Н. Лівицькою-Холодною*). – Нью-Йорк, 1992. – Українська Вільна Академія Наук у США. Серед листів до Н. Лівицької-Холодної вміщені, зокрема, листи Юрія Липи. Рецензія: *Шерех Ю.* Скарби, якими володіємо // Сучасність. – Київ, 1993. – Червень. – Ч. 6. – С. 147-164.

літератури, мистецтва, науки, громадського життя. Таким чи іншим чином ці події знайшли своє відображення в листуванні Євгена Маланюка, Освальда Бургґардта (Юрія Клена), Леоніда Мосендза й інших "вістниківців" з Дмитром Донцовим. Наприклад, з листів Юрія Косача до Донцова, писаних навесні 1929 р., довідуємося, що: "у Варшаві повстав "Танк" – літ.-артистична ґрупа молодих мистців-націоналістів. Покищо є там Маланюк, Липа, Коломиєць і передбачуюсь я, але ще не знаю, бо взагалі до такого роду імпрез тим більше на варшавському терені не маю великого довіря. Заповідається видавання періодичного орґана, альманаха і т. п. "[7]. А вже його наступний лист виражає розчарування, що "Танк" буде черговою імпрезою петлюрівського спрямування, "хоч Липа й запевняє мене про незалежність від усяких політичних концепцій. [...] Коли я спитав Маланюка й Липу ("кулеметчики "Танка"), чому не йдеться найприроднішим шляхом, тобто не віддається "Танка" до ласкавого вжитку ЛНВ-ві, Липа сказав, що це невигідно, бо тоді б матеріяли йшли через призму п. доктора"[8] .

Ці свідчення ще одного "вістниківського аутсайдера" трохи відслонюють завісу над першою трирічною перервою в листуванні Липи й Донцова, яка почалася 10 березня 1929 року, коли, відповідаючи на пораду Донцова писати лише вірші й покинути писати новели, Липа загрозив закінчити справу свого фактичного співробітництва в ЛНВ: "мушу заявити, що в літературній своїй діяльности так само мало шукаю в Вас порад, як Ви, скажім, у мене в своїй політичній" (лист № 8). Наступний лист з 21 травня 1932 року свідчить про відновлення стосунків між людьми, які потребували один одного, як редактор і пишучий автор: Липа відразу пропонує до публікації в журналі уривок зі своєї історичної повісті "Козаки в Московії", кілька статей на теми французької і польської літератури, дякує за вміщення в "ЛНВ" рецензії (лист № 9). Він, натомість, зовсім не згадує про свою участь у створенні "Танка", хоча багато пише у листах про інші події. Критичні оцінки журналів "Ми", "Назустрічі", "Biuletynu Polsko-Ukraińskiego", "Buntu Młodych" та інших явищ літературного життя Варшави й Львова є свідченням змін у його світосприйнятті. Окрім основної теми – своєї творчості, – яку кожен автор обговорює з редактором, знаходимо у Липи широко закреслений план підготовки та сценарію літературного вечора "вістниківців" у Варшаві (листи №№ 12-15 за січень 1934 року), полеміку з "Ми", М. Рудницьким та Я. Гординським. З коротких зауважень про своїх колег по перу часом виникають зовсім несподівані враження про Є. Маланюка, У. Самчука, О. Ольжича, Л. Мосендза, Ю. Клена, Ю. Косача, М. Рудницького, А. Крижанівського та , передовсім, про самого Юрія Липу.

[7] Лист Ю. Косача від 31 березня 1929 // Архів Д. Донцова. V. 3. Листування на "К".

Цікаві міркування про необхідність і завдання літературної критики (характерно, що "вістниківці" взагалі багато роздумують у листах на цю тему), знаходимо і у Липи, який дораджує Донцову, "щоб справу ідеольоґії літератури (критики чи фільозофії) перейняли "вістниківці": Ви, Маланюк, Мухин. Ваші літературні профілі дали б добру книжку, Мухин (непотрібно скорочуваний до рецензентського рукоділля) міг би дати швидко добру книжку про останні 15 літ літератури (хоч би й розвинувши свої статейки й рецензії). Він з жалем навіть, згадував мені про щось подібного. Придалося б, щоб вийшла книжка пана Євг[ена] (хоч би й про Гоголя)" (лист № 28 за лютий 1935 р.). Оригінальне бачення він висловлює і щодо "Бібліотеки Вістника". Такого роду прикладів, які свідчать про самостійність поглядів Ю. Липи, зустрічаємо в листах чимало. Схоже на те, що ці взаємини складалися не тільки й не стільки за принципом вчитель – учень, а вже скоріше редактор – автор. Щоб із певністю це ствердити, варто було б мати принаймні більше листів Д. Донцова до Ю. Липи.

А тим часом потроху збиралися хмари. 1935 року вийшла брошура Ю. Липи "Бій за українську літературу", яка включала в себе більшість його статей, друкованих раніше у "Вістнику" ("Розмова з наукою", "Орґанізація почуття", "Боротьба з Янголом", "Розмова з Заходом", "Campus Martius", "Селянський король", "Розмова з минулим", "Сіра, жовта й червона", "Батько дефетистів"). Її захоплено зустрів рецензент конкуруючого до "Вістника" часопису "Ми" Святослав Доленґа[9] і назвав "одним з наймаркантніших документів нашої відродженої епохи, видатним твором нашого покоління, який має всі дані на те, щоб стати підставою для думання прийдешньої української еліти"[10]. Цей же критик ствердив пізніше, що конфлікт між Донцовим і Липою назрів щойно тоді, коли Липа видав свою прекрасну книжку, оскільки Донцов злякався появи небезпечного суперника. Залишимо на сумлінні автора звинувачення Донцова в усіх смертних гріхах, – нам йдеться тільки про більш-менш правдоподібне відтворення перебігу подій цих років. Але, як уточнює Доленґа, "конфлікт цей мусів повстати уже давно. Аджеж це конфлікт двох рас, двох світовідчувань, двох характерів і відношень до своєї батьківщини"[11].

---

[8] Лист Ю. Косача від 1 травня 1929 // Там само.

[9] Псевдонім Андрія Крижанівського (1907-195[?], Син правника Миколи Крижанівського, який працював у Міністерстві Юстиції УНР, але виїхав з України трохи пізніше, ніж більшість УНР-івської еміграції. Внаслідок цього Андрій Крижанівський провів якийсь час у комсомолі. Родина оселилася в Брест-Литовську (тоді – Берестя над Бугом у Польщі), але Крижанівський вступив на правничий факультет Ягеллонського Університету в Кракові. Донцов називав його "диким татарчуком". У 1933 р. – один з редакторів "Ми".

[10] Ми. – Варшава. – 1935. – Весна. – С. 175.

[11] Ми. – Варшава. – 1936. – Весна. – С. 193.

Непрямою реакцією на "Бій за українську літературу", як видно вже з заголовка, стала книжка Донцова "Наша доба й література". Після відчиту Юрія Липи, виголошеного у варшавському антирадянському клубі "Прометей", де він закликав до згоди, замість гуртківства й роздору, які сіє, мовляв, доктрина Донцова, з'явилася невелика стаття редактора "Вістника" "Вони й ми"[12], про те, що перехід д-ра Липи – одного з провідних співробітників "Вістника" у табір противників був для нього дивним і несподіваним. Ширше пояснює Донцов свої позиції у "Згоді в сімействі", до якої закликав Липа, і яка, очевидно, тепер стала зовсім неможливою.

Липа відповів брошурою "Українська доба", де вже відверто виступив проти Донцова, як шкідливого явища в українському національному житті. Він критикує працю "Наша доба й література", оцінює донцовський стиль публіцистичної творчості, як поетичний, що більше грунтується на витворюваних автором міфах, поетичних образах, а не як стиль політичного мислителя, який робить висновки на підставі аналізу реальних фактів й історичних подій. "Перед його статтями бліднуть вірші і поеми. М о ж е в і н д і й с н о н а й б і л ь ш и й с у ч а с н и й п о е т У к р а ї н и ? Може його доктрина, це просто вісь його власної літературної творчости, його особистої творчої експансії?"[13] – з'їдливо запитує Липа, і стверджує, що "власний абсолютний динамізм Донцова" – "це не вісь України. Україна є більша від окремих поетів". З іншого боку ясно, що і стиль публіцистики Липи та його історіософських праць також великою мірою носить риси "поетичної" творчості.

Беручи проблему ширше, блискучий есеїст Іван Лисяк-Рудницький, характеризуючи націоналістичний рух 30-х років, взагалі зазначає помітне обниження інтелектуального рівня націоналістичного середовища: "молоді публіцисти-дилетанти бралися з самовпевненістю до вирішування т. зв. ґльобальних проблем. Характеристичний був стиль цих писань: патос, високолетні слова та нахил до поетичних кліше [...] Ця література не служила пізнанню світу, але мала на меті витворити певну емотивну атмосферу"[14].

В брошурі "Українська доба" Липа сутґерував Донцову також брак "позитивної доктрини" української нації та сіяння розбрату. "Націоналізм" Донцова він називає порожнечею і втечею в доктрину[15].

В полеміку вступили часописи "Назустріч" і "Ми", підтримуючи Липу, а у "Вістнику" на закиди, сформульовані в цій брошурі, по-різному зреагували також колишні колеги –

[12] Вістник. – 1936. – Травень. – Кн. 5. – С. 372.
[13] *Липа Ю.* Українська доба. – Варшава, В-во "Народній стяг", 1936. – С. 15.
[14] *Лисяк-Рудницький Іван*. Між історією й політикою. – Мюнхен: В-во Сучасність, 1973. – С. 243.
[15] *Липа Ю.* Українська доба. – Варшава: В-во "Народній стяг", 1936. – С. 24.

поети "вістниківської квадриги". Різко негативно Леонід Мосендз[16] та Олена Теліга – невеликою, але гострою рецензією, де закинула Липі невдячність до "Вістника", який його виховав, і до його редактора, захищаючи якого, вона відповідає на Липине звинувачення: "Чи дійсно Донцов не терпить біля себе індивідуальностей? Ні, він терпить біля себе л и ш е і н д и в і д у а л ь н о с т і . Натомісць не зносить людей, що мають 40 думок і 40 переконань. І ніодного окресленого"[17]. А Євген Маланюк, що його теж не раз намагались переманути до себе різні видання, не схвалюючи поведінки Липи, намагається бути об'єктивним до його творчості. У листі до Донцова він пише: "Ю. Л. при всій схематичності своїй і инших первородних гріхах – є (був) поетом для поетів. Зупинятися на характеристиці його поезії – мені не прийшло в голову. Просто вважаю, що "Суворість" Ю. Л. це одне, а сам пан Єжи з своєю "укрдобою" й патольогією – зовсім друге. "Вістник" зайняв позицію що до цього другого. Що до першого, ц. т. "поезій Ю. Л." – навіть без зайняття позиції – ясно, що то певен факт літературний, нині вже історично-літературний"[18].

Протягом наступних років Липа, всупереч прогнозам Донцова, у варшавському "Ми" не друкується, оскільки більшість його творів виходить окремими виданнями[19]. І лише незмінно прихильні рецензії на них у "Ми" щоразу сповнені нападів на Донцова, "Вістник" і його авторів, які здебільшого збувають їх мовчанкою.

Пристрасті спалахують знову після появи у 1938 році "Призначення України". Липа присвячує тут своєму колишньому редакторові всього кілька абзаців, але яких! "Книжка Донцова "Націоналізм" є блискучою ліричною реакцією на пасивність українців, без глибшої української синтетичної думки. Це властиво, інтернаціональний націоналізм, дуже подібний у своїй концепції до марксизму. [...] Праця Донцова як публіциста, досягла свого найбільшого напруження в роках 1922-1932. Це була головно антисовітська полєміка, що демаскувала облуду їх пропаґанди в Галичині. Тут Донцов стоїть обіч інших протисовітських діячів еміґрації. Але головно терор Москви відкрив очі найбільш незрячим. Тепер, коли Москва почала будувати тип "совітської людини", Донцов не має в собі нічого до протиставлення їй "української людини": його роля не є ролею конструктора"[20]. Цікаво порівняти цю думку Липи з його ж листами з періоду співпраці в ЛНВ. Донцов залучає до рецензування "Призначення" фахівців зі співробітників "Вістника" – берлінського

[16] Маргіналії до "Української доби" Юрія Липи // Вістник. – 1936. – Вересень. – Кн. 9. – С. 728 – 730.
[17] Вістник. – 1936. – Серпень. – Кн. 8. – С. 615.
[18] Лист Є. Маланюка від 17 серпня 1936 р // Архів Д. Донцова. V. 3. Листування на "Л-М".
[19] Нотатник. Новелі. Т. 1-3. – [Львів], В-во "Народній стяг", 1936-1937; Українська раса. – [Варшава], 1937; Цілющі рослини в давній і сучасній медицині. – Варшава, 1937; Вірую. Вибрані вірші. – Львів, 1938.

антрополога Ростислава Єндика та мистецтвознавця з Парижа Олександра Лагутенка й під криптонімом Є.Л.Д. публікує у "Вістнику" незвично велику й детальну критичну статтю "Ненько-шароварницька "ґеополітика"[21]. Вже із заголовка можна уявити собі тон статті. "Все в сій книзі – радує малоросійську душу: об'єм (300 сторінок!), воднистість і суперечливість викладу, туманність і невиразність тверджень, і літепло-єлейна, чисто малоросійська патріотична тромтадрація". Стиль Донцова пізнати неважко. Очевидно, що співавтори Донцова від наукової сторони книжки вишукали в ній неодну помилку й неточність[22]. Найбільшу іронію викликало, очевидно, Липине покликання на Провидіння, яке повинно вказати місію української раси в світі. З приводу рецензії Є.Л.Д. Євген Маланюк пише до Донцова, що варто було писати або рецензію, як таку, або статтю з приводу такого культурно-суспільного явища, як книжка "Призначення України", а не робити гостру суміш "науковости" з публіцистичним "темпераментом" і апріоризмом. Зле є те, вважає він, що читач одразу побачить "напрямок" статті, і знаючи суспільство, передбачає погане враження, яке вона зробить на загал. "Я особисто, абстраґуючи від всіх страшних, просто патольоґічних мінусів брошурки, мушу визнати одне: тема, зачеплена в ній – синтезування історіософічних розмислянь за останні 20 літ – є начасна й пожиточна. [...] Отже це треба було відмітити, щоб тим більш підкреслити "бездарність" в уняттю і трактуванню (фелєтон, щось á la "Від Мирного до Хвильового"!) тієї теми, ну й, розуміється, той "нечистий" дух, яким майже провокаційно просякнув автор ту тему"[23].

Ґрунтовна рецензія Бориса Ольхівського з "Ми"[24], яка, власне кажучи, є більше відповіддю критикам Є.Л.Д. та Миколі Андрусяку[25], з'являється аж у квітні наступного року і, захоплено реферуючи книжку, протиставляє їм позитивний відгук Івана Крип'якевича в "Сьогочасному й минулому"[26].

Тим несподіваніше читати написаний всього через місяць після цього (1 травня 1939 року) ґрунтовний лист Донцова[27] з відгуком на рукопис "Чорноморської доктрини", наданий

---

[20] Призначення України. – Львів: Хортиця, 1938. – С. 260.
[21] Вістник. – 1938. – Кн. 12. – Грудень. – С. 902-922.
[22] В архіві Донцова зберігаєть два великих листи Олександра Лагутенка з Парижа за серпень 1938 р., які становлять разом 9 арк. тексту з детальними зауваженнями до книжки.
[23] Лист Є. Маланюка від 4 грудня 1938 р. Архів Д. Донцова. В. 3. Листування на "Л-М".
[24] Ми. – Варшава, 1939. – Березень-квітень. – Кн. 2. – С. 86-98.
[25] У своїй рецензії "Чи справді історіософічна синтеза", опублікованій у 2 книзі Вістника за лютий 1939 р. львівський історик М. Андрусяк пише про некомпетентність Липи в історії.
[26] *Крип'якевич І.* "Відвічна вісь" України // Сьогочасне й минуле. – Львів, 1939. – Січень. – Кн. 1. – С. 24-29.
[27] Пізніші розшуки дозволили встановити, що насправді авторство цього непідписаного машинописного листа, яке ми помилково приписали Донцову, належало Андрієві Жуку (підписаний текст зберігається в архіві А. Жука в БНВ).

йому, поза сумнівом, самим автором. Важко зрозуміти, що мало трапитися в міжчасі, щоб знову повернулися в нормальне русло стосунки, які, здавалось, розірвалися назавжди. Найімовірніше, Донцов з Липою просто десь зустрілися, і як це буває часом при особистій зустрічі – помирилися. Тим більше, що з відсутності в архіві Д. Донцова відповідного листа Юрія Липи про надіслання своєї праці можна припускати, що автор передав її редакторові особисто й просив поробити до неї систематичні уваги. Лист Донцова дозволяє побачити, наскільки уважно й серйозно ставився він, попри всі непорозуміння, до творчості Липи. Після дуже суворих осторог, щоб автор не посмів його непослухатись, оскільки завдасть цим шкоди справі та придбає "репутацію поверхової, нерозважної людини, яка має добрі ідеї, та не старається подати їх в відповідній формі", Донцов трохи зворушливо, оскільки це не надто характерно для нього, пом'якшує тон: "Не гнівайтесь за ці уваги, бо вони пливуть від люблячого Вас серця". Як видно з подальшої долі "Чорноморської доктрини", виданої Українським чорноморським інститутом у Варшаві 1940 року, Липа, очевидно, таки прислухався до зауваг Дмитра Донцова – чи врахував він їх повністю, можна було б встановити лише при докладнішому аналізі текстів. Залишимо це дослідникам творчості Юрія Липи.

Окрім листів до Д. Донцова в Національній Бібліотеці у Варшаві зберігається ще ряд цікавих документів, що стосуються Юрія та його батька Івана Липи. Це старанно зібрані і вклеєні в альбоми великого формату відгуки української, польської, чеської та ін. преси й окремих осіб на праці Ю. Липи "Призначення України" та "Чорноморська доктрина". Характерно, що автор зібрав і зберіг як позитивні, так і критичні оцінки своїх книжок, бібліографічні повідомлення, рецензії й окремі нотатки, опубліковані й наведені у приватних листах до нього, які свідчать про широкий відгук української суспільності та про дуже багату палітру оцінок його творчості сучасниками.

Іван Липа, письменник старшого покоління, залишив у спадщину синові не лише любов до літератури й до фаху лікаря. а й справи видання своїх творів. Помер Іван Липа 13 листопада 1923 року у Винниках біля Львова і Юрій, тоді студент університету в Познані, зайнявся виданням його казок, новел, спогадів. З листів Юрія до редакції "ЛНВ" та видавництва "Українське Слово" в Берліні виникає образ турботливого сина, близько емоційно пов'язаного зі старшим поколінням і вірного пам'яті своїх батьків. Іван Липа залишив заповіт наступним поколінням: "Нехай будуть більші за своїх батьків". Як писав рецензент у відгуку на його твори: "З цього погляду слід відзначити незаперечний вплив (не тільки в ідеях, але й у стилі) творчости Івана Липи на творчість його сина – Юрія Липи. І з

цього ж погляду оцінюємо видання творів найсвітлішої постаті покоління наших батьків, як явище вельми позитивне"[28]. Ці документи додають зовсім інші штрихи до портрету Юрія Липи.

Сподіваємось, публікація листів Юрія Липи до Дмитра Донцова, яка є першою спробою ввести до наукового обігу цей специфічний жанр творчості письменника, спричиниться до послідовного процесу повернення українському читачеві покоління "трагічних оптимістів". Якби колись вдалося здійснити повну публікацію епістолярної спадщини "вістниківців", це був би неоціненний джерельний матеріал для дослідження національного громадського, політичного й культурного життя 20-30-х років XX ст., не кажучи вже про велику літературну цінність і красу листів, написаних талановитими людьми.

* * *

У публікації, в основному, збережено авторський правопис листів. Приведено до сучасної норми лише написання часток "би", "б", які Ю. Липа здебільшого пише разом, "щодо", які він пише окремо, додано апострофи та розділові знаки там, де це було необхідно.

Чернетки листів Донцова до Липи довелося виправляти грунтовніше, оскільки вони мають досить значну кількість суто машинописних помилок.

Публікуємо 37 листів та поштових карток Ю. Липи за травень 1925 – січень 1936 рр., разом з додатками до них, 2 листи Д. Донцова за січень 1936 і травень 1939 рр. – з архіву Д. Донцова в Національній Бібліотеці у Варшаві та раніший лист Ю. Липи за жовтень 1923 р. до редакції "Українського Слова" в Берліні з додатками до нього, люб'язно переданий в ксерокопії паном Орестом Корчак-Городиським з Чікаго.

Листи Ю. Липи до Д. Донцова

№ 1 [поштова картка][29]

1 травня 1925, Познань

Wielmożny Pan

Dr. D. Doncow

Lwów, Kurkowa 11/I

Високоповажаний Пане Докторе,

[28] *В-кий:* Іван Липа. Тринадцять притч. Оповіді про смерть, війну і любов // Ми. – Варшава. – 1936. – Весна. – С. 188-190.

[29] Поштова картка з видом ратуші в Познані.

недавно я надіслав до Вас матеріяли п[ід] з[аголовком] "Тарасівці " Ів. Липи і моє "Бр[атерст]во Т[арасів]ців"[30]. Коли б вони були надруковані, і Ви згодилися, яко гонорар зробити відбитку на 300 пр[имірників], то прошу мене повідомити, щоб я мав час подбати про окладинку.

З правдивою пошаною

Юр. Липа

№ 2 [поштова картка]

29 травня 1925, Познань[31]

Високоповажаний Пане Докторе

Ви мене не докладно зрозуміли: окладинка має бути за мої гроші (котрі сподіваюсь мати з праці в шпиталях влітку).

Зрештою, коли б можно було за ціну невеликого зменьшення числа екземплярів дати окладинку з стилізованим ґрафічно заголовком – дуже був би радий.

Дякую за турботи.

З правд[ивою] повагою

Юрій Липа

P. S. Прошу прийняти моє співчуття з приводу глупого виступу в "Ділі"[32] проти ЛНВ.

№ 3

28 листопада [1926, Познань][33]

Високоповажаний Пане Докторе,

до "Поєдинку" додаю переклад Мюссе "Venise". Вірш сей написаний 18 літнім юнаком, він у старшому віці (1865) переробив на більш "приличний" і коротший (зам[ість] 17 купл[етів] – 13) і ... нудніший. Я переклав за першою редакцією, лишень випустив два куплети досить нудні (перед 4-ма ост[анніми] куплетами) і малозначні, їх власне усунув Мюссе в другій редакції теж. Се:

---

[30] Див.: *Липа І.* Братерство Тарасівців. (Спомини) // ЛНВ. – 1925. – Липень-серпень. – Кн. 7-8. – С. 262-267; *Липа Ю.* Тарасівці.// ЛНВ. – 1925. – Грудень. – Кн. 12. – С. 337 – 353.

[31] Адреса як у попередній картці.

[32] Див.: *Рудницький Мих.* Журнали, видавці та література // Діло. – Львів, 1925. – 15, 16, 17, 19 травня 1925. – Ч. 105-108. – С. 2. Другий відтинок статті майже повністю присвячений критиці "ЛНВ", який "не заступає ніякого напряму, а що найважніше, не висловлює ніяких поглядів на літературу".

[33] Лист писаний на картці, пронумерованій як 18-а сторінка поеми Ю. Липи "Поєдинок", опублікованої в ЛНВ. – 1927. – Січень. – Кн. 1. – С. 1 – 9. Переклад "Венеції" А. де Мюссе опублікований там само, с. 9-11.

“Sur sa couche embaumée
La Vanina pâmée
Presse encore son amant
En s’endormant,
Et Narcissa la folle
Au fond de sa gondole
S’oublieen un festin
Jusqu’an matin”.

До журналу Ви, оскільки б хотіли, то могли б дати лиш початкові 9 купл[етів], як то дається у шкільних франц[узьких] хрестоматіях. В кожнім разі, оскільки би було важним перекласти повищі 2 нещасливі куплети, прошу мені написати.

Складаю вирази пошани

Юрій Липа

№ 4

11 січня 1927, Познань

Високоповажаний Пане Докторе!

Надсилаю 4 переклади в сьому листі. На жаль, не бачивши останніх чисел ЛНВ, не можу судити, чи вони надаються до плянів редакційних. Останньо вислав був “Venise” Musset’a.

Книжки ЛНВ є для мене майже виключним зв'язком з укр[аїнською] літературою, з другого боку, яко якийсь співробітник ЛНВ, хотів мати його числа стало. Чи не можна б сього залагодити з адміністрацією?

Досі я не бачив чисел XII. і I., хоч попередні чч. були дуже гречно вислані свого часу.

З правд[ивою] пошаною

Юрій Липа

№ 5

16 лютого [1927, Познань]

Високоповажаний Пане Докторе!

Нині отримав од матері рукопис одного з оригінальних Батькових творів. Ця поема, написана Татом десь коло 1918, була одним з його найулюбленіших дітей. Я мав сміливість змінити підзаголовок "казка" на "поема", а все инше зостає в останній редакції Татовій. Це – більше поема в стилю О. Шрайнер, ніж казка.

Хотів би знати Вашу децизію[34] в справі приняття чи неприняття її до ЛНВ. У всякому разі просив би о збереження рукопису, що тільки якимсь чудом достався з-за кордону.

Коли вийшло ч. II ЛНВ і там є Батькові твори, просив би вислати мені 2 пр[имірники] авторських на Poznań, Uniwersytet, Jerzy Łypa, st[udent] me[ycyny].

З виразами глибокого поважання

Юрій Липа

№ 6

26 квітня 1928, [Познань]

Високоповажаний Пане Докторе!

Посилаю сю баляду[35]. Оскільки би вона надавалася до друку і оскільки би були инші ще у Вас мої вірші, то просив би, щоби її було поміщено хронольоґічно останньою. Більше не матиму віршів до друку. Маю більші речі.

Тішився б, оскільки моя прозьба не була суперечною Вашим редакт[орським] уложенням.

З пошаною

Юрій Л[ипа]

№ 7

1 березня 1929, Варшава

Шановний Пане Докторе!

Довідався я від Косача про "стан облоги" ЛНВ і про ту кампанію, яка стала так виразною.

Прошу з ласки своєї написати, як властиво стоїть справа. Бо ЛНВ то є фортеця, де Ви принаймні можете "будіровати"[36] і виконувати властиво в головнішій мірі завдання еміґрації укр[аїнської]. А зрештою і зах[ідних] земель. В кождому разі вважаю своїм обов'язком деклярuватися (без огляду на те, чи буду, чи не буду співробітником чинним) за ЛНВ.

За всяку ціну не датися совапетитам!

Стан грошовий мій не є такий, щоб можно було думати про грошову підтримку.

[34] Рішення (пол.)
[35] Можливо, йдеться про поезію "Парада вночі", опубліковану в ЛНВ. – 1928. – Липень. – Кн. 7. – С. 97-98.
[36] Від франц. bouder – сердитися, виявляти невдоволення, бойкотувати.

Але гадаю, що коли б у відповідну хвилю треба було б дати до преси лист, котрий би осудив поступування ріжних лехкодухів, або й тих, що ідуть на службу совітську, – то тут можна б було відповідний протест – лист скласти.

Зрештою, не знаю стисло, як стоїть справа з ЛНВ в даний момент і оскільки є загрозливим саме його існування.

Прошу прийняти вирази пошани

Warszawa

Drewniana 10/ m. 1 Юрій Липа

№ 8

10 березня 1929, Варшава

Шановний Пане Редакторе!

Дякую за лист (з дн[я] 2/III 1929). В справі листу – протесту, котра була для мене найважнішою, на жаль, Ви ще маєте замір написати пізніше.

З того, як і з Ваших пояснень бачу, що справа поборювання ЛНВ шляхом утворення иншого і совітофільського орґану ще не ввійшла в площину факту.

Що до "солідної матеряльної допомоги" з боку меценатів, то це є річ неможлива, бо в рямки існуючих наших державн[ицьких] течій (УНР, гетьм[анці]) Ваша творчість не вкладається.

Дивує Вас, пане Докторе, діяльність так імперіялістична новозаснованого У[країнського] Ц[ентрального] К[омітету] у Львові? Але, маю враження, що Ви самі своїми книжками дали духові підвалини до імперіялізму (правда своєрідного), тих, що стоять на чолі усіх філій У[країнського] Ц[ентрального] К[омітету]

Щодо Ваших ласкавих запросин писати виключно вірші і покинути писати новелі, – то, на жаль, мушу заявити, що в літературній своїй діяльности так само мало шукаю в Вас порад, як Ви, скажім, у мене в своїй політичній.

Оскільки ж цим Ви хочете сказати, що не будете більше приймати моїх новель, то прошу дуже відіслати того нещасливого "Коменданта Ґарк." на мою адресу (Drewniana 10/ m. 1) і тим самим закінчимо справу мого фактичного співробітництва в ЛНВ[37].

П[ано]ві Косачеві не можу передати В[аших] порад, бо тиждень тому він виїхав.

Наразі з правдивою пошаною

Юрій Липа

[37] Саме на наступний період і припадає справа організації угрупування "Танк" у Варшаві.

№ 9

21 травня 1932, [Варшава]

ВШановний Пане Докторе,

надсилаю Вам уривок з "Московії"[38]. Цей уривок я не дав до роману (до книжки), як і ціле перебування героїв у Чигирині. Коли б узяли до друку – то – дуже прошу – обережно відноситися до слівника мого. А я радий завше служити поясненнями.

Рецензію свою бачив уміщеною[39], – чи не міг би просити як не від того нумеру висилати, або хоч той нумер (здається, за май) мені вислати.

Маю ще кілька статей на теми з франц[узької] літератури і польської.

Наш незалежний клюб – Укр[аїнська] Секція розвивається всупереч усяким підбиванням людей залежних.

Коли б переїздом були Ви чи хтось з Вашої Родини – був би в Варш[аві] – дуже тішився б привітати. А я, здається, буду надовго прикутий до В[аршави], – хочу здобути практику лікарську за всяку ціну.

[Ваш] Юрій Липа

Krzywe Koło 18

Dr J. Łypa

№ 10

2 вересня 1933, Варшава

Високоповажаний Пане Докторе,

оскільки б стаття моя "Проблєма Йов[яльського]"[40] не надавалася б Вам, то просив би я дуже – відіслати мені її.

М[іж] и[ншим] – збірник "Ми"[41] (Маланюк, Рудницький, Косач, Крижанівський), про який я довідався з "Бюлет[ня] п[ольсько]-у[країнського]"[42] нічого спільного з моєю особою не має.

---

[38] *Липа Ю.* Дорога до Чигирина. (Уривок з історичного роману "Московія") // ЛНВ. – 1932. – Липень. – Кн. 7. – С. 606 – 608. Йдеться про іст. повість "Козаки в Московії", яка вийшла у Варшаві 1934 року.

[39] Рецензія за підписом *Юр. Л.* на кн. Ks. Marjan Tokarzewski. Straż przednia. Warszawa, 1926, том. 1 // ЛНВ. – 1932. – Квітень. – Кн. 4. – С. 381- 382. Рукопис рецензії зберігається в архіві Д. Донцова.

[40] Стаття є зреферуванням книжки співробітника "Wiadomości Literackich" Юрія Стемповського "Пан Йовяльский і його спадкоємці" // ЛНВ. – 1933. – Вересень. – Кн. 9. – С. 755 – 758.

[41] "Ми" – літ.-мист. журнал, виходив у Варшаві, у видавництві "Варяг" 1933-1938 рр. як квартальник, 1939 – як двомісячник; ред. А. Крижанівський, І. Дубицький, Б. Ольхівський (1939). Журнал постав

З правдивою пошаною

Юрій Липа

Książęca 6/12

W[arsza]wa

№ 11

8 вересня 1933, Варшава

Високоповажаний Пане Докторе,

дякую за так милу турботу щодо закінчення моєї статті "Пробл[єма] Йов[яльського]".

Стаття є значно скорочена, тому уступ при кінці виглядає лишень як натяк, а не твердження.

Моя особиста думка, що "сміх Йов[яльського]"[43] є одна з найсильніших оборонних прикмет сучасної Польщі. Комплєкс цей є підставою психіки передовсім мазовецького племени, котре висунулось на чоло Польщі на початку XVII ст. (Варшава є столицею, здається од 1608 чи 1609?), змінило до непізнання західний характер історії попередніх віків, знищило протестантські і толєранційні елємети в Польщі (як напр. дисидентів) і провадить аж до нині властиву національну історію Польщі, що не має нічого спільного з Ягайлонськими часами.

Але ця тема вимагає більшого місця: статті чи, навіть, книжки.

Скреслення кінцевого уступу моєї статті трохи б її покалічило. Оскільки В[аша] ласка, Пане Докторе, то додайте між закінченням і зреферованням книжки Стемп[овського] кілька речень, що їх вкладаю до листа.

Письменників, котрі випустили збірник "Ми" – об'єднує, здається, прихильне відношення, зглядно співробітництво в "Бюлет[ні] п[ольсько]-укр[аїнському]".

Прошу прийняти вирази правдивої пошани

Юрій Липа

№ 12

30 грудня 1933, [Варшава]

з опозиції прихильників УНР до "Вістника". Між співробітниками були Я. Ярий-Дригинич, Б.-І. Антонич, Г. Лазаревський, П. Зайцев, Н. і П. Холодні, І. Чернява.

[42] "Biuletyn Polsko-Ukraiński" – ілюстрований тижневик з польсько-української проблематики, заснований 1932 під ред. В. Бончковського у Варшаві, містив праці пол. українїстів та укр. авторів. До кінця 1938 р. вийшло бл. 290 чисел.

Вшановний Пане Редакторе,

недавно був я в пп. Телігів[44], був там і п. Чехов[ич][45]. Прийшли до висновку, що справу сатири і елєменту гумор[истично]-ревйового візьме на свою відповідальність і ініціятиву п. Чехов[ич], натурально під Вашим критичним оком. Коли він до Вас приїде – не знаю – думаю, що все ж на укр[аїнські] свята. Особисто я його бачу дуже рідко, бо занятий працею – [статті] лікарські і т. п.

Дуже важним є частина музична вечору. Вона б, дана вміло і часто, виконувала ролю конферансє, бо гадаю що на конферансєрку тяжко буде когось знайти. Щодо українського "Guignol"ю, то найбільшою перешкодою була б мала кількість ляльок. Ті з Чеховичівської "Подорожі до Харкова" були взяті нашвидку з дитячого театру. Робити ж инші, трохи задорога річ, артистична лялька (як напр. "большовик" чи "панна Марія") коштує 8-9 злот[их]

Статтю свою бачив в "Вістнику": зміну в заголовку, коли б не то нещасливе "і" зам[ість] "й" (Рідна м[ова] (і) рідна нем[ова][46]), можна було вважати щасливою. Слідуючу постараюсь прислати перед 10-м січня.

Велика шкода, що Ви не зважаєте на дрібниці, Пане Редакторе, – Ваші "Трупи ілюзій" значно краще виглядали б друковані не петітом – позволю собі це зазначити.

П. Маланюк вибрав собі досить Конрадівську ролю, – входити в саме середовище росийськ[ої] культури і розплиновувати її. "Іван Бунін"[47] має досить ревеляційний характер.

В найближчому часі пришлю Вам свою "Московію" чи пак "Козаки в Московії".

З правдивим поважанням

Юрій Липа

P. S. В списі співробітників є щораз більше кедрів, яворів, кленів[48] – і я бачу, що буду змушений для виразніщости вигадати собі псевдонім.

---

[43] Йдеться про літературного героя комедії О. Фредра, шляхтича, який все зводить на сміх і тому є дуже живучим.

[44] Йдеться про Олену й Михайла Теліг. Михайло Теліга (1900-1942) – діяльний член Спілки інженерів і техніків українців-еміґрантів у Польщі, 1929 р. закінчив Лісовий відділ Української Господарської Академії в Подєбрадах з дипломом інженера-лісівника; писав статті з історії музики, зокрема, в “Biuletyni Polsko-Ukraińskim”. Розстріляний фашистами 1942 року в Києві разом з дружиною, поеткою Оленою Шовгенів-Телігою.

[45] Очевидно, йдеться про Євгена Чеховича – секретаря Української студентської громади у Варшаві (1927 р.)

[46] *Липа Ю.* Рідна мова і рідна немова // Вістник. – 1934. – Січень. – Кн. 1. – С. 36 – 48.

[47] *Маланюк Є.* Вінець кінця. (І. Бунін) // Вістник. – 1934. – Січень. – Кн. 1. – С. 48 – 56.

[48] Липа має на увазі авторів, які писали у "Вістнику": Ростислава Кедро, Володимира Кедровського та Гордія Явора і Юрія Клена (2 останні – псевдоніми Освальда Бурґгардта).

№ 13

8 січня 1934, Варшава

ВШановний Пане Редакторе,

надсилаю одночасно статтю "Розм[ова] з наукою"[49]. Без неї не можна приступати до статті про роман.

Завтра висилаю рукопис "Козаків у Московії". Прошу перечитати його. Моїм прагненням було б бачити її в виданню книжковім.

Нині дістав комічну "Назустріч"[50]. Формат "Pjona"[51], мислі – пйонка. Зрештою, нарешті укр[аїнський] "м. р."[52] має свій орґан, наслідуючи польського "a. s."'а[53].

Чехович певне трохи посунув справу вечора. Дуже цікавий міг би він бути при участи акторів і музик. Натурально, не настільки, щоб то змінило характер літературний, пробойовий но і Вістниківський того вечора.

Складаю вирази глиб[окої] пошани

Юрій Липа

№ 14

14 січня 1934, Варшава

ВПоважаний Пане Редакторе[54],

Як бачите, очи мені знов не служать. Ще кілька днів помагатимуть мені писати добрі люде. Приїхав п. Чехович: цілий наставлений на ревію ляльок. До своєї "пасмистої гієни" хоче купити 12 ляльок, (8 х 12 =96 зл.) Сідає до писання, як Ви кажете, "частушок" – одним словом на цьому фронті завдання буде виконано. П. Чех[ович] своє зробить. Не буде однак його річ літературною, він і сам не має претензії до стилю "Zielon[ego] Balon[u]"[55] Трохи літературної сатири треба б було додати, не могла б вона заняти багато місця. Я пропоную

[49] *Липа Ю.* Розмова з наукою // Вістник. – 1934. – Лютий. – Кн. 2. – С. 109 – 113.

[50] "Назустріч" – двотижневий журнал літератури, мистецтва, науки, громадського життя; виходив у Львові у 1934-39 рр. Публікував літературно-критичні й мистецтвознавчі статті, огляди, прозу і поезію. Серед авторів були О. Боднарович, В. Сімович, М. Рудницький, С. Гординський, Б.-І. Антонич. Багато ілюстрований двотижневик, типу "Nouveles Littéraires" або "Wiadomości Literackich" претендував на конкуренцію з "Вістником".

[51] "Pion" – літ.–сусп. тижневик, виходив у Варшаві 1933 – 1939 рр. Редактори Т. Свєнціцкий, В. Антонєвич, Л. Півінський. Серед авторів був відомий проф. Ольґерд Ґурка. Часопис просанаційної орієнтації. Формат "Назустрічі" справді був таким самим як "Піону".

[52] Очевидно, йдеться про редактора "Назустріч" Михайла Рудницького, який частину своїх статей підписував криптонімом "м. р."

[53] Можливо, йдеться про польського поета, сатирика, журналіста Антонія Стемповського (1895-1976), який писав, зокрема, у ""Wiadomościach Literackich".

[54] Лист писаний під диктант Ю. Липи рукою невстановленої особи.

випустити 3 ляльки: Рудницький, Крушельницький і, може, Мудрий[56] або хто інший – "Назустріч", яко окрему сценку. Більше ляльок було б не потрібно – досить є ляльок Чеховича. Крім цього, можна, щоб хтось відчитав добрі пародії п. Зайцева[57] на вірші Тичини, Маланюка, Теліги, Лівицької і т. д. Щоправда, з п. Зайцевим на цю тему не розмовляв і без Вашої апробати не буду розмовляти. Пародії п. З[айцева] читав недавно в Варш[аві]. Пародії "Назустріч" і "Пасмиста гієна" це була б частина сатирична вечора.

Перед частиною сатиричною треба б було дати частину поважнішу, яко першу. До цеї першої частини не довелось би давати староукраїнських річей – було б занадто сорокато. Для староукр[аїнських] річей варто б було дати спец[іальний] вечір, щось як "Apollo Militans". Оскільки, натурально, цей перший вечір перейде з успіхом.

На першу частину треба б було дати: вступне слово, але не у формі реферату, лишень яко лехкий діяльоґ. Щось з Харк[івського] "Ярмарку"[58], чи з публіцистики "Вістника" – повага й l'humour, усміх і енергія. Пізніш виступи їздців на Пеґасі. Пізніш інсценізація. Це є пункт загадковий. Бо коли інсценізація буде за коротка – може не зробити жадного вражіння; коли за довга – перешкаджатиме іншим частинам вечора, як н[а]пр. сатиричній. Твір до інсценізації повинен бути програмовий, тобто давати принаймні тип нового Українця. Лишень з тих причин ані Мосендзові, ані мої, чи якогось Мамонтова[59] (Київ) речі не надаються. Річ, що її хотів би представити на розгляд Вістниківців – "Тисяча побратимів" не оброблена як слід і про неї нема що говорити. Вважаю, що найліпшою була б інсценізація котрогось з розділів "Вальдшнепів" Хвильового. Добре було б до цього достосовати хоч примітивну музику. Вечір уявляю собі так. На вступі настрій створює увідний діяльоґ, пізніш ідуть вірші протесту, віри, енергії з додатками жіночих лірик. Вірші не тільки присутніх, але й Бажана, Йогансена, Хвильового. Перед "Вальдшнепами" якийсь простий вступ: кування заліза на ковалі, чи щось з Вагнера. На закінчення інсценізації якийсь

---

[55] "Zielony Balon" – відомий варшавський кабарет міжвоєнного періоду.

[56] Михайло Рудницький (1889-1975), Антін Крушельницький (1878-1935) і Василь Мудрий (1893 – 1966) – троє відомих громадсько-політичних діячів і журналістів різних політичних напрямків у Галичині міжвоєнної доби. Рудницький дописував до "Діла" і "Назустріч" (1934), Крушельницький видавав радянофільські журнали "Нові Шляхи" і "Критика" (1929-1933), Мудрий був головним редактором газети "Діло" (1927-1935).

[57] Павло Зайцев (1886-1965) гром.-політ. діяч, літературознавець, проф. УВУ, член Укр. Центральної Ради, міністерств освіти УНР, з 1921- у Варшаві, співробітник Укр. Наукового Ін-ту і викладач Варшавського ун-ту. Видавець творів Шевченка, в 1934 році вийшла праця "Szewczenko a polacy".

[58] "Літературний Ярмарок" – літературно-мистецький альманах у Харкові (у 1928-1930 вийшло 12 чисел) за редакцією М. Хвильового. Фактично був органом групи письменників, що входили до "Вапліте".

транспарант меча, чи щось подібного. Пізніш – перерва. По перерві виступає conferencier, (п. Чех[ович]), що приготовлює публичність до театру ляльок. Він же міг би прочитати евент[уально] і пародії (евент[уально] сам Зайц[ев]). Цілий вечір можна б було назвати "Під знаком поетів меча", "Ловець і Пасмиста Ґієна", "Sub signum gladii", "Contea Bestiam" і т. п.. Підтитул міг би бути "Перший вечір Вістниківців".

Тепер щодо складу учасників. Лишень мінімальна частина могла б бути pecunarium causa[60]. М[оже] б[ути] "хор Євгена", як того хоче Чех[ович] на 1-2 точках. Евент[уально] ще хтось до помочі в орудованію ляльками, згл[ядно] фортепяніста. Назагал вечір може бути тільки на ідейних підставах. Так як у Празі треба, щоб взялась до цього корпораційна молодь, н[а]пр. "Чорноморе", Пласт. Вони б могли дещо деклямовати, заступати ляльки, згл[ядно] хор ляльок, евент[уально] виступити в діяльоґах.

Тепер – деякі подробиці. Що на вечорі "Вістника буде тільки трох-чотирох Вістниківців, то ще не біда, аби твори були. Лишень з боку, мовляв, тактичного шкода, коли б не було нікого з "Ми"-нівців. Для мене цілком ясно, що "Ми" створене для розбиття "Вістника". Шкода було б піддаватись тому розбиттю. Особисто для мене не шкода Криж[анівського][61]. Це, здається, людина яка має мале почуття відповідальности, як бл. п. Коломиєць[62] і милий Косач, а зате великий запас нахабства. Зрештою, особисто його не знаю. Зате шкода Лівицької і Маланюка, особливо останнього. Він завжди старався бути льояльним для ідеї, для котрої служить. Щось навіть урядовського є в тім. (Полєміка з Вами в "Веселці"[63]). Гадаю, що він навіть не зрозумів своєї ролі в "Ми", туди його впихнули спритні людці. Зрештою друга риса його натури це бажання "виступати". Фрак, естрада, публичність (певне ще з таборово-театральних часів)[64] це для нього дуже важна річ. Незапрошення на вечір може вплинути на його психіку.

---

[59] Яків Мамонтов (1888-1940) – драматург, театрознавець, педагог, автор багатьох популярних п'єс у 1920-х рр. , написаних у стилі модернізму. З початку 30-х років його п'єси були вилучені з репертуару радянських театрів.

[60] Pecunarium causa (лат.) – за гроші.

[61] Андрій Крижанівський (1907-[195?]) – письменник, співредактор літ. журналу "Ми" у Варшаві (1933-1938), автор роману "Сонце в пісках", новел "Історія одного вагону", "Очі в труні", "Новеля про мене, Ірен і залізну людину" та ін. У 1927-1932 рр. був співробітником ЛНВ.

[62] Авенір Коломиєць (1905-1946) – журналіст і письменник. Почав друкуватися 1928 в ЛНВ, 1930-33 – співробітник комуністичної преси у Львові ("Нові Шляхи"), але скоро від комунізму відійшов. Автор поетичних та драматичних творів.

[63] Стаття Є. Маланюка “Pro domo sua” (Замість отвертого листу д-ру Донцову) в журналі "Веселка", на яку Донцов відповів статтею "Про "молодих" // ЛНВ. – 1923. – Вересень. – Кн. 9. – С. 267.

[64] Йдеться про театрально-мистецьке життя в таборі інтернованих вояків армії УНР у Каліші, і про журнал "Веселка" (1922-1923), заснований Є. Маланюком та Ю. Дараганом під час перебування в таборі.

Не знаю Ольжича, – а в віршах його не можу відріжнити, де хвіст, а де голова його музи – світогляду. Зрештою, він росте. Щодо милого мяхкотілого Косача, то він змінюється в переконаннях що 7-8 місяців! Можна зробити дослід: взяти рукопис і потримати до 9-ти місяців. Коли Косач нічого нового не вродить, то зн[ачить], переходить в стан сталий.

З правдивою пошаною

Юр. Липа

№ 15

20 січня 1934, Варшава[65]

Вповажаний Пане Редакторе,

з Вашого листа бачу, що оскільки з характеристиками і окресленням літ[ературної] ситуації зволили Ви ласкаво згодитися, остільки меньше задоволив Вас проґрам і назва вечору.

Матерьяли п. Чех[овича] не задоволять Вас, бо вони всі є подібні, як і ті, що Ви бачили, так і інші. Сам п. Чех[ович] не читає книжок (за браком часу) і літ[ературних] претензій не має. Він наслідує ревії і театрики – улюблений рід розваги. В моїх "Вес[елих] Немовлятах" він після мого пляну написав такі ж самі "частушки", як і звичайно.

Що до інсценізації, то маю усталену думку: 1-о то є режисер з талантом і смаком; 2-о – добрі виконавці, а вже на останньому місці – твір.

Ляльок не замовляв і без Вашого виразного уповноваження замовляти не буду.

"Стіну" п. Маланюка Вам не вдасться так лехко "розсіяти", Пане Редакторе – ще перед шлюбом може[66], але тепер вона значно поширилась.

Чи то правда, що п. Крав[ців][67] (говорив зрештою п. Чех[ович]) має зістати представником на Львів певного "Вістника", що видає п. Васинч[укова][68]?

З правдивою пошаною

Юрій Липа

P. S. М. Хвильового трактував я, як природного союзника в боротьбі з Москвою. Зрештою, так часті були передруки з нього в "Вістнику".

[65] Написаний, як і попередній лист, під диктант Ю. Липи.
[66] Маланюк одружився з Зоєю Равич у серпні 1925 року.
[67] Богдан Кравців (1904 – 1975) поет, журналіст, гром. діяч. Член УВО і Союзу Української Націоналістичної Молоді (1928-29), в 1930-их -редактор ряду націоналістичних видань ("Вісті", "Голос Нації", "Голос") і літ журналів "Дажбог " і "Обрії" та ін.

№ 16

10 лютого 1934, Варшава

Високоповажаний Пане Докторе,

ще перед тим як дістати до рук "Ми", начувся я про "Них" алярмуючих вістей, – коли ж переглянув цю кафлю до теплої печі винниченківщини, чи в[ірніше] поліщуківщини від Заходу, – розсміявся.

Пан К[рижанівський] є так наскрізь рецензійний, що більше дбає про вислів свого ображення і злости, як про виразність і елєґантність статті. П. Дубицьк[ий][69] є просто нікчемний, бо займається виразними доносами. Мале то й брудне дільце.

Однак остається в памяти дещо і на то можна б дати відповідь:

1) "Вістник" не є літ[ературний] орґан (якоїсь кліки), ані академією літератури, ані "магазином"[70]. Але він є чимсь виразним (що важне для Українців) і незалежним – меньш ходить про кваліфікацію. Він є волею до творення типу, епохи, розвою – а там "як звав так звав". Що чужинці там є, що дібрані "вузько" або знов "хаотично"? – Je prends mon bien où je le trouve![71]

2) Д. Донцов за багато цитує? – Слушно. На одній сторинці має кількох письменників і – себе передовсім. А п. К[рижанівський], чи п. Д[убицький] в цілій статті не мають ні одного письменника, а передовсім їх самих брак.

Д. Донцов за гостро говорить? – Буває й так. Візьми ж бідний, делікатний "бувш[ий]" комсомольче (п. К[рижанівський]), сопілку і йди сідати під тихі верби і "пружні перса".

3) Третьої відповіди з багатьох причин тепер ліпше ще не давати і не окреслювати. Бо то б було окреслення ролі Ми-ків ... Мавсів.

Прикро мене вразила – огидна роля п. Євг[ена] Мал[анюка]. Виявилося, що любить бути засобом для чогось чи для когось, – але не є товаришом, співбойовником. Дуже нудний кирпатомефістофельський роман пана Кр[ижанівського] – чому він не дав підзаголовку: "Поворот до фізіольоґізму"? В кождім разі це упадок, порівнюючи до його початків у "ЛНВ". Натуся Лівіцька вкінці достане авреолю фатальної жінки (принаймні в стосунку до слабших): "Вона мене з'їла!" повторює ще недавно свіжий талант, малий П[етро]

---

[68] Можливо, йдеться про Олену Васиньчукову, дружину Павла Васиньчука, холмську громадську діячку, редакторку "Промислово-Торг[овельного] Вісника" в Варшаві в 1929-30 рр.

[69] Іван Дубицький – журналіст, співредактор журналу "Ми", автор багатьох статей і перекладач з французької, іспанської і англійської мов. Особливо різко нападав на Донцова та "вістниківських" авторів.

[70] Magazyn – ілюстрований журнал (пол.)

[71] Я з цим погоджуюсь, оскільки я сам там є! (франц.)

Х[олодний][72], може й п. Кр[ижанівський][73] почне говорити "Вона мене понизила, чи ззіла?" Оженення і жінки переважно фатально зміняють наших "belle littre"'истів, Мал[анюк] стратив сором і придбав фрак, мій недавно добрий знайомий (меньше з тим, як зветься) від пів року як оженився, думає тільки про гроші і "розрифкі"[74] в спосіб аж небезпечний і т. д.

Хотів би знати, чи моя стаття остання піде? Є в тім стимул до опрацьовування слідуючої. Як було б з романом? Бо, мушу признатись, що коли б і Ви, Пане Докторе, взяли його до "Вістн[ика]" , то не уявляю, де б він міг поміститися, – "Вістн[ик]" останніми часами виходить набитий як шрапнель – всупереч усяким воднистим "Дзвонам" і "Ми-м".

До листа залучую переклад кількох уривків (типу монументального чи примітивного) з франц[узької] – може придадуться.

Прошу прийняти вирази глиб[окої] пошани

Юрій Липа

P. S. Хотів би пізнати п[а]на Клена, сфотоґрафуватися разом, і знимку послати до ред[акції] "Ми".

№ 17

12 лютого 1934, Варшава

Вповажаний Пане Редакторе!

Спішу переслати Вам свою "Орґанізацію почуття"[75]. Це є властиво друга частина статті "Розмови з наукою".

Думаю, що то й добре, що вечір Вістниківців відкладено. Думаю, що він може відбудеться в далеко ліпших умовинах і в більшій кількости учасників, але – пізніше.

Дуже мила є свого рода відповідь "Рідн[ої] Мови" на мою "Рідна Мова й Рідн[а] Нем[ова]" – Шелухин[76] пише так наївно (напр[иклад] – про непорозуміння між Росіянами), що мені здалося, що я на "машині часу" від'їхав з ним до добрих старих перепічкових часів.

Від довшого часу, якось не видно п. Малан[юка] в "Biul[etynie] pol[sko] – ukr[aińskim]".

Прошу прийняти вирази пошани Юрій Липа

[72] Петро Холодний (молодший) (1902-?) – художник і графік, член мистецького гуртка "Спокій" у Варшаві і АНУМ у Львові, одружився з Н. Лівицькою у серпні 1924 року.
[73] З листування О. Теліги з Н. Лівицькою-Холодною, виданого М. Скорупською, довідуємося, що на початку 1930-х років у Н. Лівицької справді був роман з А. Крижанівським.
[74] Rozrywki (пол.) – розваги.
[75] *Липа Ю.* Орґанізація почуття. //Вістник. – 1934. – Березень. – Кн. 3. – С. 214 – 222.
[76] Сергій Шелухин (1864-1938) – правник, гром. і держ. діяч, викладав право в Укр. Вільному Університеті і Укр. Вищому Педагогічному Інституті у Празі (1924-25).

№ 18

18 березня 1934, Варшава

Вповажаний Пане Редакторе,

боюся, що не встигну, посилаю цю статтю експресом. Ця, як і попередня, яко засадничі, винятково є такі довгі, – слідуючі будуть коротші. Але тільки спираючися на ціх двох статтях, можно розпочати говорити про напр[иклад] відповідальність письменника, і инші актуальніші теми на літературному фронті.

"Сиґнали"[77] – дефетистичні[78], як і все, що тепер виходить із лона "Ділового" – отже не дивно. Є там у Антонича веселий passus[79], про 2 пані поетки, що "odbijają się"[80]. Серед поляків це викликало веселість. Слушно, пощо п. А[нтонич] ковтнув аж 2 поетки нараз. Хоч і ковтання одної (п. Тел[іги]) не вийшло йому на здоровля в останньому "Бюлет[ні] польс[ько]- укр[аїнському]"[81].

З правдивою пошаною Юрій Липа

№ 19

2 квітня 1934, [Варшава]

ВШановний Пане Редакторе,

дуже дякую за адресу Бургардта – з ним увійду в контакт. Що до відносин у літературній Галілеї, то думаю, що в моїй "Відповідальности письменника" вдасться її виразно зсинтезувати.

Бачу, що й Ви починаєте читати уважніше Бохенського[82]-их. На мою думку ця його стаття проти "Вяд[омосці] Літ[ерацкіх]"[83] цілком виразно є під впливом Вашого

[77] Очевидно, йдеться про подвійний 4-5 номер "Sygnałów" за квітень 1934 р., повністю присвячений українській культурі й творчості, про який були досить неприхильні відгуки в українській пресі.
[78] Пораженські (пол.)
[79] Місце в тексті, пасаж (лат.)
[80] Гра слів: відбиваються, відображаються і, одночасно, відригуються.
[81] В 11 номері "Бюлетня Польсько-Українського" в огляді преси критично оцінено написану Антоничем гумористичну хроніку "Мішок веселого божка", вміщену в літературному журналі молодих "Дажбог" за лютий 1934, № 1-2.
[82] Стаття Олександра Бохенського “Oskarżamy "Wiadomości Literackie" // Bunt Młodych. – 1934. – 19 marca. – № 5. – С. 1-2, написана в обороні "творця Польщі й моцарствової (великодержавної) ідеології" маршалка Юзефа Пілсудського.
[83] "Wiadomości Literackie" – тижневик культури й літератури, виходив 1924-39 у Варшаві. Ред. М Ґридзевський. Одне з основних літерат. міжвоєнних видань, об'єднував авторів з різними світоглядними й художніми позиціями.

"Націоналізму". Зрештою незадовго мають для мене дістати цілий комплєт "Бунту Мл[одих]"[84] – і можна буде лекше в тім усім зорієнтуватися.

Як Вам подобається поетична переписка п[а]ні Іллаковичівної[85] (секретарки особистої марш[алка] Пілс[удського]) і теж придворного поета з Ковна? Поетична політика чи політична поезія, чи артистична дипломатія. В кожнім разі добра ілюстрація до моєї тези про вагу, яку дехто тепер надає так зв[аним] "артистичним колам" чужого народу.

Що до рукопису роману, – то прошу ласкаво не поспішати. Я мабуть буду в перших числах мая у Львові – і тоді заберу його.

Цікавий я, що Ви дасте до слідуючої книжки бібліотеки "Вістн[ика]"? Добре б було – теж біографію-світогляд. Одним словом – чотирі євангелисти на рік. І чи всі чотирі мають бути сучасні: Кемаль? Клємансо? Льйотей[86]? чи давні: Макіявель? Кромвель? Льойоля?

Останнє "гіяцинтове" Назустріч дуже слабе. Взагалі, поза Бирчаком, – їм усім брак світогляду і брак віддиху. Щоправда, вони протестують взагалі проти світогляду.

В "Бюлет[ні польсько-українському]" Крижан[івський] виступає навіть проти самої "Марти З."[87] (п[а]ні Гол.), – чи ж то годиться?

Мосендза вірші цікаві, але все більш "статуйні" і статичні. Здається, найближчі для нього це – Рильський і Зеров.

Дати свят Велик[одніх] грецьких і римських так добре цього року вкладаються, що й я можу сердечно побажати Вам – Веселих Свят Великодніх.

З правд[ивою] пошаною Юрій Липа

№ 20

8 травня 1934, [Варшава]

Високоповажаний Пане Докторе,

Уже був писав "Відповідальність письменника", але покинув і написав цю статтю. Так як без "Розмови з наукою" трудно було б писати "Орґанізацію почуття", так без "Розм[ови] з Зах[одом]"[88] трудно писати наступні. Так якось лекше мислити – крайобріями.

---

[84] "Bunt Młodych" – поль. двотижневик у Варшаві в 1929-37 (120 чч.), згодом перетворений на тижневик "Polityka" – 1937-39, ред. Єжи Ґедройць, ці видання пропаґували ідею самостійності України, боролися з асиміляцією нац. меншостей, містили матеріали укр. авторів.

[85] Іллаковичівна Казимира (1892-1983)- відома поль. поетка, авторка збірок віршів про маршалка Юзефа Пілсудського.

[86] Ліоте – французький маршал, генеральний резидент в Марокко (1923р.), завойовник колоніальних територій для Франції.

[87] Стаття А. Крижанівського "Dwie odpowiedzi" // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – N 12. – S. 7-8; N 13. – S. 5-7; N 14. – S. 6-8, де він полемізує з польськими критиками Мартою Зин та Ф. Загорою.

[88] *Липа Ю.* Розмова з Заходом // Вістник. – 1934. – Липень. – Кн. 7. – С. 537 – 547.

В цій статті є досить велика ремарка: вона не так потрібна статті як публичности. Ви, добре знаючи публичність, ліпше від мене зорієнтуєтеся, чи вона потрібна.

Останній "Вістн[ик]" (як лікар це констатую) хорував на "недомогу коректи". З кожним аркушом була більш невиразна, а вже коло Вашої статті й "Макіявелі" таки дуже. Який сумний Маланюк! Клен, тимчасом, виразно собі позичив з його "Землі й Заліза" – іхтіозавра, а дещо й і з иншого умебльовання.

Дуже дякую за оголошення: дуже це мило з Вашого боку було умістити його.

Виліз "худой , абрітий но жівой" нумер "Назустр[ічі]"[89]. Рудницький – обридливий (ці "кліточки" і т. п. – по війні якось забулись, а він їх витягнув). Косач далі шкварить свої "Маґізми слів". Видно, що "Світлість" у Празі читають, не зашкодив йому й рукопис "Московії". Він бере з живого твору слова, зліплює нашвидку – але вони не оживають. А, зрештою, нехай пробує.

Написав до мене листа Самчук, дуже хаотичний і з правописом, що сіє в моїм умислі до нього недовір'я ("пісімізм").

Чекаємо на 20-те число мая, – тоді буде видно, чи шлях "Козаків в Московії" усипаний грошима?

З правд[ивою] пошаною Юрій Липа

№ 21

19 червня 1934, [Варшава]

Вповажаний Пане Доктор,

прошу моїх кілька уваг про "Ми"їзм, оскільки вони придадуться, умістити так, як Ви написали: чи в фільмі, чи яко Лист читача (може ліпше). Хоч вважаю, що то є дрібниці, і дуже радий, що само "Ми" Вам спеціяльно, здається не попсувало гумору. Що до скреслень чи поправок у них – то прошу поправляти те, що евент[уально] могло б занадто виразним ставленням справи, зашкодити самому "Вістникові".

Тішуся, що "впадунок" п. М[аланюка] то лишень наслідок його лехкодушности і надмірн[ої] довірливости.

Що до поправок у вірші, то цілком слушно Ви зауважили, що "укладає моє волосся". Поспіх мого сучасного життя, на жаль, трохи відбився і на цій дрібниці.

[89] Назустріч. – Львів, 1934. – 1 травня. – Ч. 9.

"Вістн[ик]" повинен розвиватися і буде розвиватися всупереч "lugubre"'ним[90] зауваженням "Бюлетину"[91] і "crises des nerfs"[92] панів Д[убицького] і К[рижанівського].

З правд[ивою] пош[аною]

Юрій Липа

№ 22

31 липня 1934, [Варшава]

ВШановний Пане Докторе,

посилаю Вам свою статтю[93]. На жаль, то ще не все, закінчення пришлю протягом 2-3 днів. Трапилася мені трохи прикра пригода (знов звільнили з посади) і тому мушу міцно напружити енергію, щоб "вирівняти" біг матеряльного човна. В кождім разі лишень 1-2 години денно можу присвятити на переписування.

Прошу прийняти вирази пошани

Юрій Липа

№ 23

3 жовтня 1934, [Варшава]

Вповажаний Пане Редакторе,

посилаю як найшвидше ці 7 стор. свого "Campus Martius"[94], слідуючи 7-8 перепишу протягом 2-3 днів. Маю тепер меньше догідні умовини до переписування, лишень тому висилаю на рати.

"Campus M[artius]" мала йти перед "Селянським королем", віссю чи підставою нашої духової раси, – потім лишень зможу взятися й до гряниць (чи поверхні) цієї раси. На тих гряницях буде немало наших знайомих.

Враження від пана Б[ургґардта] – розчарування. Дуже б утішився, коли б помилився.

З правдивою пошаною Юрій Липа

№ 24

8 жовтня 1934, Варшава

[90] Похмурий (франц.)
[91] Очевидно, йдеться про полеміку зі статтею Д. Донцова "Чи Захід ?" Див.: *Zygmunt Mazur*. Na marginesie artykułu “Czy Zachód?” // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – N 23. – 10 czerwca 1934. – S. 1-4.
[92] Нервова криза (франц.)
[93] *Липа Ю.* Селянський король // Вістник. – 1934. – Вересень. – Кн. 9. – С. 645 – 651; Жовтень. – Кн. 10. – С. 717- 730.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Трохи переробивши, висилаю "Campus M[artius]". Боюся, що рукопис вже певне спізнився – але то вина цілковито по моїм боці.

Недавно перечитав у "Ділі" обридливу статтю, передрук з "Мети", направлена, властиво, проти "Вістника". Це більше – як безсилість.

До 1-го/XI мушу знайти нове помешкання. На разі ще не маю нічого. Але знайдеться. Мав дуже милу пропозицію виїхати кораблем на 2-3 місяці. Але тоді б стратив багато й тут.

З правд[ивою] пошаною Юрій Липа

№ 25

[поштова картка]

30 жовтня 1934, Варшава

Шановний Пане Редакторе,

отримав В[ашу] картку і 15 зл. При виплаті банк робив труднощі (бо Ви написали моє прізвище по польськи Ліпа а не Липа).

Чи читали "За марксівську критику" ч. 1. 1934, там є згадка про Вас? Чи не придалось би вмістити до Вістника щось про з'їзд совписьменників, – може, в скороченню статтю про Gide'a і Malraux з останнього "Je suis partout". Чому нічого нема про "Пеасант Еуропе" в В[істни]ку – там одна з найміцніщих синтез нашого відродження? Чи в частині літерат[урній] Вістника не варто було б помістити сильвети українців-жовнірів із "Żołnierzy" Rudnickiego. Збираюся до Льв[ова], лишень на 1-3/XI не дають знижки, а чи дають на 11/XI – побачим.

З правдивою пошаною Юрій Л[ипа]

Warszawa, Nowy Świat 57, m. 41 (адреса від 6/XI 34).

№ 26

8 грудня 1934, [Варшава]

ВШановний Пане Редакторе!

Пересилаю одночасно текст до вкладки – афішки до січневого Вістника[95]. Прошу не дивуватися, що стільки повиписував з рецензії – маю надію, що хоч цього рода пропаганда відіб'є мої страти, на які я наразився через кольпортерів (навіть, Варшавських!) Маю ще 400

[94] *Липа Ю.* Campus Martius // Вістник. – 1934. – Грудень. – Кн. 12. – С. 880 – 890.
[95] Оголошення про вихід книжки Юрія Липи "Козаки в Московії" // Вістник. – 1935. – Січень. – Кн. 1. – С. 80.

примірників (ніби решта), але за ті примірники, що розійшлися – я дістав заледве половину. Тому був би Вам дуже зобовязаний, коли б Ви, Пане Редакторе, дали цю вкладку до номера вже січневого "Вістника". Коли б адміністрація "Вістника" схотіла б так само приймати замовлення на "Козаків в Моск[овії]", то дав би їй 50%, але, гадаю, (бо сам переконався!) що Адм[іністра]ція має стільки клопотів із власними кольпортерами, що їй не до того.

До рецензій не міг не додати і незичливої рецензії М[ихайла] Р[удницького][96] – думаю що це мені тільки поможе.

Дістаю тільки "Діло" і тому про багато річей львівських довідуюся дуже запізнено. Не одно – важке, не одно – тільки смішне.

Цікавий, як випаде нова книжка "Бібліотеки Вістника".

Складаю вирази своєї пошани. Юрій Липа

№ 27 [поштова картка]

2 січня 1935[97], Варшава

WPan Dr Red. D. Doncow
Lwów, Czarneckiego 26/21
Red. “Wistnyk”

Високоповажаний Пане Докторе!

Я якось не дуже поправився, їду ще на тиждень на село. А коли б Ви рефлєктували[98] на мою статтю, то вона є у Львові у пані Нат[алії] Дорош[енко] (в канц[елярії] Просвіти). Я їй послав статтю до переписання. Прошу взяти, переписана, чи ні. Заголовок дуже прошу змінити на "Гоголівські павуки" (не "Батько дефетистів"[99]). Це стаття скермована проти А. Крижан[івського], як з'явища ("Очі в труні" і т.п.). Дуже сердечно дякую за відвідини мене. Прошу ласкаво не гніватися за спосіб передавання статті.

З повагою Ю[рій] Л[ипа]

№ 28

3 лютого 1935, Варшава

[96] Рецензія М. Рудницького з "Діла": ("Рецензент уважає усю повість досить прикрою лєктурою, а також "примусовою" для нього").
[97] Липа помилково написав дату 2/I 34, як це часто трапляється на початку року. Дата встановлена за поштовим штампом.
[98] Розраховувати (пол.)
[99] Стаття вийшла під заголовком "Батько дефетистів" // Вістник. – 1935. – Лютий. – Кн. 2. – С. 127-138 і так само увійшла до збірника "Вій за українську літературу".

ВШановний Пане Докторе!

Посилаю Вам свою "Сіру, жовту і червону"[100] книжку. Ця невинна клясифікація, властиво, спрямована проти наших літературних Хлєстакових (вираз Є[вгена] М[аланюка] про Юр[ія] Косача, але можна його прикласти й до багатьох осіб).

Ваше "Уміти сказати – ні"[101] – одна з найліпших Ваших статей щодо сили і глибини. Нагороди висміяні так коротко і елєґантно, що не уявляю собі, що наші "Ільфи і Пєтрови" відповідатимуть на це в "Назустрічі". Я, особисто, був здивований тим, що моя книжка була в жюрі. Я її туди не посилав.

Перечитав "Назустріч" ч. 3 і неприємно було зустріти таку ростріпану, барбосівську радість (гав-гав!) Самчука[102]. Могла б його Німеччина навчити стриманости, як скажім Бельґія Ж. Процишина[103]. Що до співробітництва Косача і Гординського, то цікаво, чи вони думають самі змінятися, чи зміняти своєю присутністю "Вістник"? Це перше, їм, натурально, було б дуже лехко. В кожнім разі весела аритметика: Горд[инський] + Кос[ач] = Самч[ук]. Дякую за присланий витинок з "Н[ового] Часу". Казали мені Поляки, що десь у чеських часописях було велике обурення з приводу моєї "Московії" (за нищення москвоф[ільських] святощів). Чи це не було в "Slovanski Revue"?

Добре б було, щоб справу ідеольоґії літератури (критики чи фільозофії) перейняли "Вістниківці": Ви, Маланюк, Мухин. Ваші літературні профілі дали б добру книжку, Мухин (непотрібно скорочуваний до рецензентського рукоділля) міг би дати швидко добру книжку про останні 15 літ літератури (хоч би й розвинувши свої статейки й рецензії). Він з жалем навіть, згадував мені про щось подібного. Придалося б, щоб вийшла книжка пана Євг[ена] (хоч би й про Гоголя).

Думаючи про "бібліотеку Вістника", ношуся з думкою про видання Вами в черговім Н-рі щось à la "Збір політичних чи суспільних мислей за 900 літ укр[аїнського] держ[авного] життя". Стільки є цікавих і потрібних думок од часів Ярослава аж до історії Русів. Сам би Вам їх повибирав до бібліотеки, але ба! То треба сидіти у Львові. Тут ледве часу маю написати статтю, бо від 9-ї до 9-ї – занятий.

З правдивою пошаною Юрій Липа

---

[100] *Липа Ю.* Сіра, жовта і червона // Вістник. – 1935. – Березень. – Кн. 3. – С. 262-267.
[101] *Донцов Д.* Уміти сказати "Ні" // Там само, с.143-150.
[102] *Самчук Улас.* Кілька слів наоспіх // Назустріч. – Львів, 1935. – 1 лютого. – Ч. 3. – С. 1. (З нагоди вручення йому першої літературної нагороди 1934 року за роман "Волинь").
[103] Жиґмонт Процишин (псевд. Павло Марійчин) (1910-1945) – галицький письменник і журналіст. Співробітник газети "Діло", у 1929 заарештований поліцією за належність до УВО. В кінці 1930-х разом з Б. Кравцівим видавав політ. тижневик ОУН "Голос нації". Після війни був проф. славістики Женевського університету і писав політ. статті до бельгійської преси.

№ 29

17 лютого 1935, [Варшава]

ВШановний Пане Докторе!

Дня 10/I 1935 року в Одесі на запалення оболон мозку (менінґіт епід[емічний]) вмерла мати моя, Марія Липа. Хотів про неї подати б коротку звістку до ґазет. Знаю, що перед війною писала статті педагоґічні (здається, до "Світла"). Можливо, що писала й до Літ[ературно-] Наук[ового] Вістн[ика]. Чи не міг би хтось переглянути Літ[ературно-] Наук[овий] Вістн[ик] між 1904-1913 роками, і винайти, що було підписане "М. Липа", або "М. Л."?

Тут спеціяльних новин нема. З дрібніщих: почало друкуватися і має вийти "Ми". З матерялами в них, здається, скупо. " Buntu Młod[ych]" справив мені немилу несподіванку, помістивши не тільки зле перекладену, але й перероблену й доповнену (!) мою "Campus Martius"[104]. Недавно зателєфонував до мене п. К. Прушинський[105] (що його особисто не маю чести знати) і запропонував мені ... уміщення моєї фотоґрафії в "Проблемах". Мають писати там статтю про "Московію". Відповів йому, що мої книжки мають першенство значно більше від мене і нагадав про "Camp[us] Martius". Прислали мені коректу уривку, перекладеного з "Козаків в Московії". Статті не бачив, і без спеціяльного неспокою очікую якого-небудь свинства від цих "нарваних" людей.

В ч. 45 (з 14/II 35) "Polski Zbrojn[ej]" органі M[inisterstwa] S[praw] Wojsk[owych] з'явилася стаття, підписана B. Żuk, п[ід] з[аголовком] “Współcz[esna] literatura ukraińska. Wywiad z prof[esorem] Hordyńskim"[106]. Нужденний то "вивяд". Найважніще, що там є, то підкреслення, що "dopiero w ostatnich latach daje się zauważyćę nowe wzajemne zainteresowanie literatury polskiej i literatury ukraińskiej... Ostatnio cały szereg pol[skich] literatów poczęło tłumaczyć dziła ukraińskie na język polski. Naodwrót zaś “Nazustricz” drukował artykuły o Dąbrowskiej, Tuwimie, Iłłakowiczównie, przetłumaczono Wallenroda oraz szereg innych dzieł polskich. Duży wpływ na poezję ukraińską wywiera dziś Wierzyński, a na prozę – Sieroszewski”[107](!) Гординського титулують “jednym z najlepszych znawców literatury

[104] Bunt Młodych. – Warszawa, 1935. – 25 stycznia. – № 2. – С. 6 подав у довших витягах статтю Ю. Липи “Campus Martius”.
[105] Ксаверій Прушинський (Pruszyński) (1907-1981) – пол. прозаїк, публіцист, дипломат, військовий.
[106] Сучасна українська література. Інтерв'ю з професором Гординським (пол.)
[107] "Лише в останні роки можна помітити нове взаємне зацікавлення польської і української літератур... Останнім часом цілий ряд польських літераторів почало перекладати українські твори на польську мову. І, навпаки, "Назустріч" друкував статті про Домбровську, Тувіма, Іллаковичівну,

ukr[aińskiej]", Вас називають "вибітним критикєм"[108] якраз посередині поміж такими вибітними як Рудницький і Дніпрянський.

Я теж не можу нарікати: про мене так стоїть "W prozie próbowano stworzyć powieść historyczną (J. Łypa) wyzyskując ostatnie walki niepodległościowe, lecz urzeczywistnienie pełnego jej rozwoju zdaję się zapowiadać dopiero J. Kosacz" [109].

З інших Варшавських новин: невгомонний проф[есор], ректор, доктор[110] закладає українську прав[ославну] парафію для еміґрантів в Варшаві. Крім того велике вражіння зробила тут серед Українців стаття молодого моцарствовця і наслідника Холувкі п. Бончков[ського][111] про "польоносферу" (у "Всхуді").

Що то за стаття М. Рудницького про укр[аїнську] модерну літерат[уру] у Укр[аїнській] Заг[альній] Енцикльоп[едії]? Я її не читав, а от п. Євген дуже ображений на М[ихайла] Р[удницького], що той його розділив зі мною. Комічне вражіння роблять всі ці "інформації" з синтетичними претензіями людей, що не вміють синтезувати і є зовсім випадковими постатями в укр[аїнській] культурі. Далеко лекше репрезентувати чужі культури Українцям, – це вирішив зробити М. Р[удницький] і що два тижні реґулярно краде з західних біоґрафічних словників до "Назустрічі" життєпис Едґара По, або кого иншого. І лехко, і просто.

В останній "Назустрічі" прочитав я дитячу сповідь Б. Антонича[112], попередньо читав сповідь задоволеного мужика – Самчука. Починаю сумніватися в вартости православних і т. п. сповідей, волю вже протестантське: іду я, здихаю без сповіді, бо "ich kann nicht anders"[113]. Та ж Антонич є виразний пасеїст, для нього найновіщим є Брюсов і Єсєнін, сьогодняшнє – то що иншого. Зрештою, стиль милий, як у "Світику дитини". Знаю Драйхмару, і не багато ціню його світогляд, даремно Антонич цітував його. Уже б краще – молодечий вірш Самійленка:

"....до нової школи

перекладено Валленрода і ряд інших польських творів. Великий вплив на українську поезію справляє сьогодні Вєжинський, а на прозу – Сєрошевський" (пол).

[108] "wybitnym krytykiem" – видатним критиком (пол.)

[109] "В прозі пробував створити історичну повість (Ю. Липа), використовуючи останню боротьбу за незалежність, але повне втілення її розвитку, здається, обіцяє щойно Ю. Косач" (пол.)

[110] Йдеться, очевидно, про Івана Огієнка (митрополита Іларіона).

[111] Володимир Бончковський (Bączkowski) (1905-?) – пол. публіцист, засновник і ред. тижневика "Biuletyn Polsko-Ukraiński" , в якому пропагував потребу позитивної політики в укр. справі й ідею пол.-укр. співпраці; ред. квартальника "Wschód – Orient" (Варшава, 1930-39), місячника "Problemy Europy Wschodniej", автор кількох книг із східно-європейської проблематики.

[112] *Антонич Б.-І.* Становище поета. (Слово при роздачі літературних нагород дня 31. січня 1935) // Назустріч. – Львів, 1935. – 15 лютого. – Ч. 4. – С. 1.

[113] "Я не можу інакше " (нім.)

нас не зачислите ніяк,

Ми любим віщії глаголи

І поважаємо коняк".

Читаю "Діло" як гумореску. Чи то не дотеп: на ювилей старому парляментареві Дмитр[ові] Левицькому[114] урочисто вручили образ, що представляє старий український вітряк? Або рецензія М. Р[удницького] на Андрієнка[115]? Як тонко ця шляхотна душа відчула найважніщі цінности Андрієнка. Не те, що той намалював і як намалював, але що Андр[ієнко] "викоштувався" для землячків. Так, це пункт для М. Р[удницького] найважніщий.

Витаю сердечно. З поважанням Юрій Л[ипа]

Додаток до листа № 29[116]

"W prozie próbowano stworzyć powieść historyczną (J. Łypa) wyzyskując ostatnie walki niepodległościowe. Obok tego występuje wise wołyńska w powieściach ostatnio nagrodzonego U. Samczuka, a nowele reprezentuje S. Łewyćkyj, egzotykę Jabłońska (Chiny) oraz Łewyńskyj (Japonja). Sztuka dramatyczna rozwija się słabiej".

(Wywiad z prof. Hordyńskim)[117]

Polska Zbrojna z 14/II 1935

...W latach 1917-27 lista pisarzy na Ukrainie sowieckiej wynosiła ok. 1100 nazwisk, musieli między nimi być i bardzo słabi".

(Literat[ura] Ukr[aińska] na Ukr[ainie] sow[ieckiej]. Wywiad z prof. Hordyńskim. (Lwów, w lutym)[118] P[olska] Zbr[ojna] z 19/II 35.

Горендальне це є – совєцкі письменники в "роках 1917! – 1927. Чи для Горд[инського] в 1917-1920 були Совєти найважніщим.

---

[114] Дмитро Левицький (1877-1942) – адвокат і гром. полт. діяч. Редактор газети "Діло" (1923-25), один із засновників і перший голова УНДО (1925-35). В 1928-35 – посол до пол. Сейму і голова УПР.

[115] Михайло Андрієнко-Нечитайло (1894-?) – маляр, мист. освіту здобув у Петербурзі; з 1924 – в Парижі; відомий театральний декоратор модерного напряму, малював портрети, натюрморти й ін.

[116] Очевидно, це текст допису до "Пресового фільму".

[117] "В прозі пробував створити історичну повість (Ю. Липа), використовуючи останню боротьбу за незалежність. Поряд з тим виступає волинське село в повістях недавно нагородженого У. Самчука, а новели репрезентує С. Левицький, екзотику Яблонська (Китай) та Левинський (Японія). Драматичне мистецтво розвивається слабше". (Інтерв'ю з проф. Гординським) (пол.)

[118] "...У 1917-27 роках список письменників на радянській Україні складав близько 1100 прізвищ, серед них, очевидно, були і дуже слабкі". (Українська література на радянській Україні. Інтерв'ю з проф. Гординським. (Львів, у лютому) (пол.)

І бідна "Московія" оказалася з "останньої боротьби за самостійність"? То та остання боротьба була в XVII віці? Тоді все зрозуміле. Після Горд[инського] в 1917–27 – не було такої боротьби і баста!

Але ще фантастичніщі речі виписує якийсь А. К.[119] в урядовій "Gaz[ecie] Polskiej" з 15/IV.35. Що "Козаки в Московії" сталися "історичною повістю з часів Івана Лютого", отже не з 1647-50, але 1530-84 – це ще не біда, а от Горліс Горського залічено до репрезентантів типу повісти гумористичної (зрештою давніще так само А. Чайківський і В. Будзиновський творили в цьому genre'і[120]" – так пише [пан] "А. К." Винниченка окреслено, як "najgorętszy wśród ukraińców szermierz haseł młodopolskich"[121] (sic). Галина Журба імпресіоністка "kultywuje typ solidnej niemieckiej powieści"[122].

Найбільшим письменником, як стверджує "А. К." є "Michał Rudnicki, krytyk o rzadko spotykanem bogactwie kultury literackiej"[123], його "umysłowość żywa, bystra; aforyzmy I paradoksy Rudnickiego mogłyby przypuszczalnie wypełnić spory tomik"[124]. Аж цілий "томік" – гай, гай!

Чи не ліпше замісць інформувати про "Ukr[ańskie] stosunki (!) kulturalne"[125] попросту купити "Історію літер[атури]" хоч С. Єфремова чи праці Плевако, Я. Савченка, чи Й. Пеленського? і дати тим, хто хоче інформуватися.

№ 30

27 червня 1935, [Варшава]

ВШановний Пане Редакторе,

посилаю Вам спогади Батькові про дитячі роки; це пендант[126] до тих, що Ви вже друкували і Батька (Як я пішов у революцію) і Ст. Смаль-Стоцького.

Пані Лесю бачив, Нану перелякану вельми відвозили разом до ЦІФВ[127].

До Львова все збираюся, але приїду певне 2-3/VII. Хоч спека тут забиває, але не сиджу ще, бо поки є хоч найменший заробіток – не виїду.

А з тих грошей думаю видати хоч невелику книжку, тим разом Батькову.

---

[119] Під криптонімом К. А. в той час до “Gazety Polskiej” дописував А. Крижанівський.
[120] Жанрі (франц.)
[121] “Найпалкіший серед українців поборник молодопольських гасел" (пол.)
[122] “Культивує тип солідної німецької повісті" (пол.)
[123] "Михайло Рудницький, критик з рідкісним багатством літературної культури" (пол.)
[124] "Розум живий і бистрий; афоризми і парадокси Рудницького могли б напевно виповнити чималий томик" (пол.)
[125] "Українські культурні стосунки" (пол.)
[126] Продовження, пара (франц.)
[127] Можливо, йдеться про Центральний Інститут Фізичного Виховання у Варшаві.

Хотів би дати до "Вістн[ика]" оголошення про "Бій"[128].

Писав до Бутовича[129], але мені вернули з "Inconnu"[130]. Не знаєте, де він?

З поважанням Юрій Липа

№ 31

26 жовтня 1935, Варшава

N[owy] Świat 57/41

Високоповажаний Пане Редакторе!

Посилаю Вам свою статтю про Київ. Там є знані погляди істориків, головно М. Грушевського з останніх літ, Пархоменка[131], Андрієшева[132] – лишень зібрані, зсинтезовані в потрібнім мені освітленні. Одночасно це й є початок серійки статей – вступу до характеристики П. Куліша.

Може вдасться мені приїхати до Львова на 2-3 дні 1-3/XI 35.

З правдивою пошаною Юрій Липа

№ 32 [поштова картка]

2 листопада 1935, Варшава

Шановний Пане Редакторе,

коли б статтю мою не могли б дати в відбитці (про умовини писав я 3-4 тижні тому), то звольте повідомити про це перед друкованням її.

Немає звичаю в жадних редакціях коректувати оголошення і зміняти в них назву книжки уже видрукованої.

З пошаною Юрій Липа

№ 33

12 листопада 1935, [Варшава]

ВШановний Пане Редакторе,

---

[128] *Липа Ю.* Бій за українську літературу. – [Варшава], 1935.

[129] Микола Бутович (1895-1961) – художник-модерніст, графік; ілюстрував твори М. Гоголя, В. Стефаника, І. Котляревського та ін.

[130] Невідомий (франц.)

[131] Володимир Пархоменко (1880-1942) – історик, писав до "Кіевской Старини", написав книжку про історію Переяслав-Бориспільської єпархії в 1733-85 (1910), з історії християнства на Русі, Київської держави 8-11 ст.

[132] Олександр Андріяшев (1863 – 1932) – історик, наук. співробітник київського Центрального архіву давніх актів; написав "Нариси історії колонізації Київської землі до кінця 15 в." (1926).

щодо статті моєї "Київ, Вічне Місто" прошу, так як Ви колись в розмові обіцяли наказати зробити відбитку, було б то початком брошури. Відбитку просив би зробити в 1000 пр[имірників] і так, щоб можна було б до неї долучувати дальші з серії статей.

Певне, що це буде коштувати; отже хотів би я те, що в робленню відбитки виходить поза гонорар – оплатити особисто.

В кожнім разі це дешевше мене коштуватиме як друкувати спеціяльн[о] книжку. Лічу на В[ашу] прихильність у цій справі.

Коли б статтю "Київ" при нагоді перезирнув п. Лоський[133], як присяжний і фаховий історик, був би дуже і Вам, і йому вдячний.

Одночасно вкладаю до листа – мале оголошення про Батькові книжки (минуло саме 12 літ із дня його упокоєння). Ці три книжки, що я видав, не мають іншого призначення (оскільки їх продасться), як будова нагробника для Тата. Вдячний був би, коли б це оголошення вмістили.

В числі з 26/X 35 "Nouv[elle] Litt[eraire]" була нібито згадка про мій "Бій", але я якраз цього числа в себе не маю.

П. Євг[ен] Мал[анюк] здається незадовго "розрішиться" цікавою книжкою. Має вийти в 1935 ще одно "Ми".

Прошу прийняти вирази пошани Юрій Липа

Додаток до № 33

Книжки Івана Липи

Оповіді про смерть, війну й любов. вел 8 ^{0} (*окл. П. Холодного*).[134]

Нар[одний] Стяг. *ст. 88* ціна 2.50 зл.

Тринадцять притч (*із вступом і послів'ям). вел. 8 ^{0} (з портретом)*

Нар[одний] Стяг. *ст. 48* ціна 1.00 "

Світильник невгасимий (життєпис, світогляд Ів. Липи) [5 ^{0}]

Нар[одний] Стяг. *ст. 56* ціна 0.30

Тихе слово (казки для дітей з іл. В. Цимбала) *в тверд., колір оправі.*

Вид. Таранько. *ст. 80* ціна 4.00

Замовляти тільки* *головно* склад: "Народній стяг" Львів, Тиха 5 або в Книгарнях*.

---

[133] Ігор Лоський (1900-1936) – історик, студентський діяч у Берліні й Празі, з 1932 – педагог у Львові.
[134] Тут і далі текст, викреслений рукою Д. Донцова, подається курсивом.
* Дописано рукою Д. Донцова.

№ 34 [поштова картка]

3 грудня 1935, Варшава

Шановний Пане Редакторе,

по надумі зорієнтувався я, що стаття моя "Київ, Вічне Місто" є завелика була б, щоб її вдалося в швидкому часі умістити, з другого боку буде вона мені потрібна до публ[ічного] виголошення. Тому прошу ласкаво передати її п. Лоському, що обіцяв мені, що її перегляне.

Сподіваюсь, що евент[уально] буду мати щось коротшого, і тоді вишлю це до "Вістника".

Прошу прийняти запевнення в пошані Юрій Липа

№ 35

19 грудня 1935, [Варшава]

ВШановний Пане Редакторе,

посилаю Вам статтю про Тарасівців, опертій переважно на ще недрукованих матеріялах – головно листах і щоденнику Батька.

А що до "Києва, В[ічного] М[іста]", то Вам і так довелось би розбити його на два числа, а що ж казати про інші більші статті з того ж циклю. Мені вдалося б розвинути тему як слід хиба десь у 1937 році. Зрештою, як бачите, що для "Вістника" в мене знайдуться завжди і меньші речі.

З поважанням Юрій Липа

№ 36

27 грудня 1935, Варшава

N[owy] Świat 57/41

Шановний Пане Редакторе,

Ваш лист отримав[135]; що до Ваших закидів – я не знайшов нічого нового, це вже говорив мені один з соц[іал]-демократів, здається, Волод[имир] Вікторович [Дорошенко]. В кождім разі ясно, що це Вас не цікавить. Що ж, трудно.

Недавно був у мене п. Євген [Маланюк]: власне, посилаю одночасно один з моїх віршів, що він так радив до "Вістника" послати.

Може, високі пороги "Літ[ературно]-Н[аукового]" – "Вістника", що по тринадцяти літах співробітництва стають ще вищими, таки знизяться трошечки.

[135] Тексту цього листа в архіві Донцова не виявлено.

Вірш, з огляду на всякі непередвидженості можна, коли вважаєте потрібним, доповнити (під заголовком) словами – "Рокам 1917-21" чи "Рокам минулим".

Поза тим не зичу собі жадних змін.

З пошаною Юрій Липа

P. S. "Тарасівці в тюрмі" прошу відіслати мені на мою адресу.

№ 37 [поштова картка]

13 січня 1936, Варшава

Шановний Пане Докторе!

Ваш лист одержав[136] – дякую. До "Ми" не мав і не маю наміру вступати зі зглядів ідеольогічних, що ж торкається моїх товариських відносин, то є моя приватна річ.

Всі інші справи надаються більш до обговорення особистого, – до речі, Ви досить часто буваєте в Варш[аві].

З поважанням Юрій Липа

N[owy] Świat 57/41

Dr Łypa

Листи Д. Донцова до Ю. Липи

№ 1

11 січня 1936, Львів

Шан[овний] Пане Докторе,[137]

я не люблю запл[утаних] ситуацій і тому пишу Вам такий лист у відповідь на Ваш з дня 27. 12. м. р.[138]

Отже, насамп[еред] стверджую, що високі пороги Вістника, про які Ви пишете – згадуєте – ніколи не були для Вас зависокі, ані не стають "ще вищими". За три роки Вістника з'явилося 14 Ваших статей і ні одна з них не лежала так довго, як деякі статті инших авторів. Чи се значить, що пороги В[істни]ка стають для Вас зависокі? Не поміщені були лише дві статті – одна спомин Ів. Липи, друга – спомин про Ів. Липу. Гадаю, се не дає управнення твердити і мені, і иншим, що журнал робить Вам якусь кривду. Так само поезії, які Ви прислали з просьбою умістити в В[істни]ку, ідуть в черговім числі. Отже при чім тут високі пороги? Ніхто з співробітників В[істни]ка не може похвалитися, що такий відсоток з

[136] Лист Д. Донцова від 11 січня 1935 року.

[137] Правопис чернетки листа виправлений, через велику кількість суто друкарських помилок нема можливості показувати всі виправлення.

присланого матеріалу друкується. Мосендзові, і так само як Маланюкові, я завертав далеко більш, ніж Вам. Отже не роблю Вам жадного виїмку. А вони, ті автори, з тої причини – не робили таких висновків, як робите Ви. Статю про Київ, самі знаєте, що забрали її самі. Я правда, сеї думки не допускаю, але вона мимоволі насувається мені, коли бачу, що як Ви находите неістнуючі арґументи, щоби вмовити себе, що пороги В[істни]ка зависокі для Вас... Може Ви шукаєте якихось инших порогів? Я, напр[иклад] чув, що Ви в добрих відносинах з одним з редакторів МИ[139], з тим самим, про якого Ви мене узброювали, якого представляли як в найгіршім світлі, проти якого присилали мені замітку до фільму, і який – як редактор МИ – в нечуваний спосіб відзивався (чи він, чи його співредактори) – і про журнал, в якім Ви співробітничаєте, і на якого пороги нарікаєте, і, зокрема, про його співробітників. Може Ви маєте охоту перейти до МИ? Може Вас туди тягнуть? Тоді просив би їм отверто і мужньо сказати се, і не шукати претекстів для виправдання такого кроку. Але коли се лиш плітки і коли Ви нічого спільного не маєте з людьми, які некультурно і по-хамськи відносяться до Ваших товаришів пера і їх орґану, коли Ви мені напишете, що Ви тепер, як і колись осуджуєте роботу МИ – я перший буду з того тішитися. Дуже хотів би мати таке вияснення.

З поважанням [Д. Донцов]

№ 2

Львів, 13 травня 1939 р.

Дорогий Пане Докторе!

Я вже не маю часу другий раз докладно, по "редакторськи", перечитати Вашу "Чорноморську доктрину" і поробити до неї свої систематичні уваги, бо в понеділок іду на 4 тижні до шпиталю. Тому мої сьогоднішні уваги будуть загальникові і короткі, а оскільки ходить о конкретні справи – не увзгляднюватимуть всього, що вимагало б у Вашій праці змін.

Передовсім про спонуку до написання твору, про значіння його, як "чину", коли він появиться друком. Я такий підхід уважаю невказаним. Є в міжнародніх відносинах єдина держава, політика якої об'єктивно для нас корисна, – хоч суб'єктивно та держава, в разі успіху її імперіалістичних плянів, хотіла б собі нас цілковито підпорядкувати, – і ми не можемо тої держави зі своїх рахунків виключити і ворожих до неї плянів снувати так довго, як довго ми є нічим під оглядом політичним, як довго ми є тільки предметом, а не підметом

[138] Лист Ю. Липи № 36.

в міжнародньому політичному житті. Історією з Закарпаттям не треба зражуватись і скороспілих висновків робити. Німеччина руйнує існуючу політичну систему в Европі. Коли це йде нам на руку, треба з цього користати, але так, щоб не попадати під німецький чобіт! Тому "Чорноморська доктрина" мусить бути трактована дуже оглядно, так з огляду на Німеччину, як і з огляду на ті держави, що для них Чорне море мало б стати концентраційним осередком; тому з твору має бути виелімінованe все те, що в нагій формі виявляє ворожу Німеччині тенденцію Вашої доктрини. Цього вимагає теперішня хвиля, коли твориться нова, в старому стилі, протинімецька антанта, від якої ми абсолютно нічого сподіватися не можемо, зрештою маємо щодо цього вже науку історії.

Отже я пропоную викинути зі вступних розділів обох Чемберлєнів і Гітлєра, в освітленні якоїсь анґлійської журналістки (для характеристики німців більше і цікавішого дав би Вам сам Гітлєр в "Майн Кампф", Ґеґель і Тройчке, якби це було конечно потрібне), а вступні уваги обмежити тільки до двох розділів – перший, держава Митрідата, як політичний символ Чорного моря, другий – Між трьома (чи навіть чотирма) імперіялізмами. Але ці імперіялізми розглянути докладніше, в історичному аспекті, і довести, що гра цих імперіялізмів є льоґікою, яку диктує ґеополітика, приведе до політичного усамостійнення України, оскільки, очевидно, сама Україна викаже стільки животних сил, щоб скористати з тої гри і не занапастити такої чи подібної нагоди, яку об'єктивні обставини (гра імперіялізмів) створили були для неї 1918 р.

Отакі були б вихідні точки твору. Дальше могло б бути все так, як у Вас скомпоновано, тільки в кожному розділі треба усувати все, що безпосереднього відношення до теми не має, не накопичувати непотрібно маловажних фактів, бо в них розпливається головна думка і в читача сумбур по прочитанні лишається. І не треба повторяти того, що було вже раз написане в "Призначінні". Між інш[им] в кінцевих розділах багато і не до ладу говорите про артілі, задруги і т. п., мішаючи первісні форми асоціяцій з модерними кооперативами. Це, як не зайве взагалі, то про ці справи можна коротше згадати, як про щось таке, що властиве й инш[им] сусіднім народам. Натомісць треба б в багатьох випадках пошукати за новими фактами і новими аргументами на доказ того, що доказати хочете.

– Переходячи за порядком всі народи і держави, що ґравітують до Чорного моря, треба бути однаково об'єктивним і доброзичливим до всіх та уникати всього, що пахло б завойовництвом зі сторони найбільшої (в потенції) Чорноморської потуги, будучої української держави. Взагалі треба проявити максімум обережности у трактуванні проблєми,

[139] Йдеться про А. Крижанівського (див. лист № 16).

щоб "Чорноморська доктрина" дійсно притягувала чорноморські народи, а не відштовхувала, щоб не давала притоки кому-небудь обвинувачувати українців в імперіялістичних зазіханнях. Це не значить, що маємо толєрувати претенсії горстки кримських татарів одірвати від України Крим, і не так татарів, як росіян, німців, а може італійців й анґлійців, бо кожна з цих великодержав хотіла б там усадовитись. Проти цих зазіхань на Крим рішуче мусите виступити. Дуже делікатна справа Передкавказзя, яке треба трактувати як цілість, і просторінь від Донбасу до долішньої Волги (Астрахань – Саратів). Тут в обережній формі треба пійти на руку плянам Союзу козачих областей і передкавказьких горців, який проєктувалося в 17-18 рр., що мав би бути в тісному звязку з Україною. З Білоруссю справа також не легка. На півночі нам вистарчить гряниця за залізницею лінією по лівому боці Припяті, це значить лінія, яку виставляла українська делєгація в переговорах з Москвою у Києві 1918 р. Умотивувати як слід справу Середньої Азії (Туркестан, Казакстан і пр.) і про Зелений Клин не забути (кольонія). Я не згідний з Вами, що сибірська кольонізація є для нас пропаща справа.

Найголовніше – треба тим всім народам, з яких може колись зложитись Чорноморська федерація – в відповідний спосіб представити економічну і політичну конечність їхньої злуки з Україною, а Україну і український нарід показати вартним того, щоб з ним лучити свою долю. Тому треба спопуляризувати те в історії української політичної думки, про що ми тепер забуваємо, а навіть все те неґуємо – ідею федерації славянських народів з Книг битія укр. народу Костомарова, ідею славянського соціялистичного інтернаціоналізму Драгоманова – Подолинського, заміняючи для теперішнього часу старе славянофільство на чорноморський "інтернаціоналізм". Не забути про з'їзд народів у Києві за Центральної Ради, про найширші і найповніші права національних меншин в УНР. Не треба цього боятися, бо тільки найбільшим лібералізмом в національних справах можемо стати притягальною силою для всіх инших. Це не означає, щоб ми мали в тому інтернаціоналізмі і федералізмі розплинутись і в якійй-небудь мірі резигнувати з інтеґральности нашої національної території та влучення її в склад таких окраїн як Крим, або ціле Передкавказзя. Зовсім ні! Але ми мусимо представитись чорноморським народам, згідно з правдою, ліпшими, як росіяни, німці, анґлійці, бо ми справді маємо суб'єктивні дані краще розв'язувати національні проблєми, як ті держави, а крім того маємо великі шляхетні духові прикмети, які виключають московську перфідію, німецьку брутальність і анґлійське купецьке вирахування. Розмазнею ми не є, в усякім разі не хочемо бути. Але з нами чорноморським народам напевно краще жилося б політично, економічно і культурно, як з москалями або німцями.

І дайте спокій з метафізикою. Хто це сказав, що акція – річ божа, а приготування до акції – річ людська! Скорше навпаки. Зовнішні сили приготовляють акцію, а люди переводять її практично. Бог створив чоловіка, а чоловік сам собі раду дає.

Пройде довгий час, поки Ви, на спілку зі своїми варшавськими дорадниками (серед тих дорадників не бачу найпотрібнішого – політика!), переробите працю так, як вона цього вимагає, – займе це місяць-два, а потім можемо друкувати і в серпні книжку випустити. Запевняю Вас, що до того часу нічого не станеться такого, що унеможливило б випуск книжки, або зробило б її зайвою. Книжка, преціньо, має значіння для будучности, а не теперішньости. І помилку будете робити, коли надаватимете їй значіння "акції". Це і претенсіональне і шкідливе наставлення.

Остерігаю також, щоб не пробували видавати книжки у власному заряді. Матеріяльно зле на тім вийдете і книжка не піде між люди. Завтра Вам вишлю манускрипт.

Дуже було б мені прикро, якби Ви не послухали моїх рад, і, ґальопуючи своїм звичаєм, зробили собі і справі шкоду (так є!), бо готові придбати репутацію нерозважної, поверхової людини, яка має добрі ідеї, та не старається подати їх в відповідній формі. Не гнівайтесь за ці уваги, бо вони пливуть від люблячого Вас серця.

Міцно Вас цілую, Ваш [Д. Донцов][140]

Додаток

Лист Ю. Липи до редакції "Українське Слово" в Берліні[141].

10 жовтня 1923, Познань

Pologne, Poznań
Małeckiego 13 II
Jerzy Łypa

До Хвальної Редакції в-ва
"Українське Слово" в Берліні

Хвальна Редакціє!

У відповідь на згоду Вашу перебрати на себе матеріяльний бік видання творів Івана Липи, нині одночасно висилаю матер'ял до першого збірника (казки) – 10 казок. Решта – збірник новель символічних, і збірник новель з військового життя вишлеться пізніше. Вважаю, що дефінітивна згода на видання "Лади Прекрасної" (казок), може бути дана зовсім без згляду на инші два, не звязані з нею, збірники.

[140] Насправді автором листа був Андрій Жук. Див. прим. 27.
[141] Лист написаний Юрієм Липою за місяць до смерті батька. Ксерокопії оригіналу передані Орестом Корчак-Городиським з Чікаґо.

На той випадок, якби ся згода прийшла, то я маю сміливість зробити такі застереження:

1) Поправки ортоґрафічні з боку В[идавництв]а , що не зміняють змісту допускальні. Хоч гармонізація мови не скрізь послідовно проведена, але вважаю таку послідовність зайвою. Се псувало б часто мельодійність структури фрази.

2) Гідність В[идавництв]а і сама цінність твору вимагають гарного вигляду книжки. Мінімум ілюстрацій, чи заставок (10), або принаймні окладинка одного з наших ліпших ґрафіків (Бутович, Ковжун, Лісовський) необхідна. Відповідний формат (широка 12, або вроді “Blaue Bücher”) так само.

3) Коректура обов'язково повинна присилатися з Берліну на мою адресу, зважаючи на те, що швидкість курсування кореспонденції між Познанню і Берліном тільки 3-4 дні.

4) Друкування цього збірника, зважаючи на обставини і темп сучасности, повинно б бути якнайшвидче. В[идавництв]о має дозвіл на одно видання і авторський гонорар (на мою думку: в книжках) визначається в порозумінні в В[идавництв]ом.

До свого листа додаю ще: 1) рецензію В. Самійленка на деякі казки , 2) порядок, в якому мають бути уложені казки. При чому зауважую, що назва першої звучить не як в рукопису ("Неначе казка"), а – "Життя як казка". 3) окладинку "Лади Прекрасної".

Вступ до "Лади Прекрасної" обіцяв Володимир Гнатюк[142] (у Львові). Коли б він не був написаний, а В[идавництв]о бажало б дати свій – застерігаю своє право до попереднього перегляду (евент[уально][143] змін) у ньому.

Ждучи швидкої відповіді В[идавництв]а

З глибокою пошаною

Юрій Липа

1.) **Іван Липа. Казки про Волю**. І. Гомін по діброві (32 ст. ін 16),
ІІ. Чайка-Небога (ст. 24 ін 16), ІІІ. Юрасів Сад (22 ст. ін 16).
Ціна 1-ої 30 к., 2-ої 25 к., 3-ої 25. Одеса, 1917. В-во "Народній Стяг" ч.ч. 5, 6 і 7-е

Змісту ціх казок не будемо переказувати, щоб не позбавити читачів, яким вони невідомі, частини втіхи від їх прочитання. Зазначимо тільки, що всі три казки мають високі

[142] Володимир Гнатюк (1871-1926) відомий етнограф, фольклорист, літературознавець, довголітній науковий секретар НТШ у Львові, редактор "Літературно-Наукового Вістника" за головування в НТШ М. Грушевського.
[143] Можливо (пол.)

прикмети ідейности й краси щодо форми. Вони обвіяні чарами щиро народнього духа, і повні поезії.

Стиль у автора простий, кольоритний. Треба ще піднести велику вмілість, з якою автор використав елементи чисто народньої творчости, вплітаючи їх у оповідання, так що вони ставлять органічну цілість.

Сама фабула казок росповіджена дуже інтересно, так що казки читаються з великим задоволенням.

Казки ці, як звичайно всі гарні казки, однаково придатні як дітям, так і дорослим.

Володимир Самійленко

("Шлях" № 9-10, р. 1917. Київ, ст. 109-110).

2). **Оглав.**

1. Життя як казка.
2. Лада Прекрасна.
3. Гомін по діброві.
4. Юрасів сад.
5. Чайка- Небога.
6. Веселий чоловічок.
7. Хапко і Давець.
8. Орел Промінистий
9. Трицарство.
10. Колесо життя.

3)[144].

(Вступна стаття, підготовка листів до друку та примітки Галини Сварник)

Опубл. : *Сварник Г.* Листи Юрія Липи до Дмитра Донцова / *Сварник Галина* // Українські проблеми. – Київ, 1995. – Ч. 3-4. – С 130-160.

[144] Додано намальований рукою Ю. Липи проект обкладинки книжки казок Івана Липи "Лада Прекрасна".